

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Hana Svatošová

Historie Základního článku Hnutí Brontosaurus

Klub přátel Lukova

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci zhotovila samostatně a že jsem uvedla veškerou literaturu a další podkladové zdroje, se kterými jsem pracovala.

V Olomouci dne 19. 6. 2022

.....

Hana Svatošová

Anotace

Práce se zabývá působením dobrovolníků z Hnutí Brontosaurus na hradě Lukov v Hostýnských vrších, především okolnostmi vzniku a historií samostatného Základního článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova. Popisuje práci dobrovolníků na systematických archeologických průzkumech hradu od doby jejich zahájení v roce 1983 a postupný přechod ke stavebně-konzervačním pracím až do současnosti. Zahrnuje i způsob trávení volného času dobrovolníků a zajištění provozu akcí a jejich proměnu v průběhu let. Zdroje v podobě kronik a tiskovin doplňují vzpomínky pamětníků.

Klíčová slova

dobrovolníci, Hnutí Brontosaurus, Základní článek Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova, spolek, hrad Lukov, archeologický průzkum, památková obnova, táboření, zážitková pedagogika

Annotation

This thesis deals with the activities of volunteers from The Brontosaurus Movement (*Hnutí Brontosaurus*), a Czech nature and monument conservation association, at Lukov Castle in the Hostýn Hills in eastern part of the Czech Republic, especially with the circumstances of the establishment and the history of The Brontosaurus Movement's branch "Lukov Club of Friends" (*Základní článek Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova*). It describes the volunteers' contribution to systematic archaeological research of the castle from the time of its commencement in 1983, and the gradual shift to construction and conservation works, up to the present day. It also covers the way volunteers spent their free time and the way they coped with organizational aspects of their events, and how this changed in the course of time. Written sources in the form of chronicles and printed materials are supplemented by oral history.

Keywords

Volunteers, The Brontosaurus Movement, The Brontosaurus Movement Branch Lukov Club of Friends, association, Lukov Castle, archaeological research, monument restoration, camping, experiential learning.

Věnování

Tuto práci věnuji Jiřímu Dražilovi – Georgeovi, který každým rokem neúnavně vede dobrovolníky na Lukově již od roku 1983.

Poděkování

Za odborné vedení mé bakalářské práce, trpělivost a usměrňování mých rozletů děkuji vedoucímu práce PhDr. Pavlovi Kopečkovi, Ph.D. Mé poděkování patří též všem pamětníkům, kteří se podělili o své vzpomínky, zvláště pak Ing. Jiřímu Dražilovi a Ing. Zdeňkovi Durd'ákovi, a také Ing. Jiřímu Holíkovi za poskytnutí materiálů, konzultace a rozhovory.

Obsah

1.	Úvod	7
1.1.	Cíle práce	7
1.2.	Struktura práce	7
1.3.	Přínos práce	8
2.	Hrad Lukov	10
2.1.	Hrad Lukov – držitelé a stavební vývoj	10
2.1.1.	Držitelé hradu	10
2.1.2.	Stavební vývoj hradu	11
2.2.	Průzkum, nálezy, záchranné a konzervační práce	13
2.2.1.	Průzkum hradní zříceniny	13
2.2.2.	Archeologické nálezy	14
2.2.3.	Záchranné a konzervační práce na hradě	15
2.3.	Vývoj návštěvnosti hradu	17
2.4.	Směřování prací na hradě a vize do budoucna	18
3.	Hnutí Brontosaurus	20
3.1.	Vznik Hnutí Brontosaurus	21
3.2.	Brontosauři na VUT Brno	21
3.3.	Struktura a činnost Hnutí Brontosaurus v současnosti	21
3.4.	Typologie akcí Hnutí Brontosaurus	22
4.	Dobrovolníci z Hnutí Brontosaurus na hradě Lukov	24
4.1.	Zahájení archeologických průzkumů na Lukově	24
4.2.	Přerušování archeologických průzkumů po roce 1984	26
4.3.	Zahájení stavebně záchranných prací	30
4.4.	Obnovení archeologických průzkumů	30
4.5.	Vznik Základního článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova	32
4.6.	K Dortu pro Brontosaura v roce 1996	33
4.7.	Roky 1997 až 2003 ve znamení práce a velkých her	34
4.8.	Investiční akce a zvýšení návštěvnosti v letech 2004 až 2015	35
4.9.	Hrad Lukov památkou roku 2016	36
4.10.	Současnost	37
4.11.	Objem dobrovolnické práce, celková čísla	38
4.12.	Význam dobrovolnické práce na hradě Lukov	39

5.	Jak to vidí dobrovolníci (dotazníkové šetření)	40
5.1.	Charakteristika respondentů	40
5.2.	Cíle, přehled otázek	40
5.3.	Vyhodnocení odpovědí na jednotlivé otázky	41
5.3.1.	Kdy jsi byl(a) poprvé na Lukově?	41
5.3.2.	Jaká byla Tvoje očekávání při první návštěvě a splnila se?	41
5.3.3.	Jaké byly Tvé nejsilnější zážitky a pocity z prvního pobytu na Lukově?	41
5.3.4.	Kolikrát jsi byl(a) (i přibližně) na Lukově následně?	42
5.3.5.	Proč jsi jel(a) opakovaně?	42
5.3.6.	Jaké byly největší změny při opakovaných pobytech na Lukově (faktické i pocitové)?	42
5.3.7.	Jaké jsou Tvé nejsilnější zážitky a pocity z posledního pobytu na Lukově a kdy tento pobyt probíhal?	43
5.3.8.	Archeologické nálezy Budeš jezdit stále na Lukov (případně proč již nejedíš na Lukov)?	43
5.4.	Shrnutí dotazníkového šetření	44
5.5.	Závěr z dotazníkového šetření	44
6.	Závěr	46
	Seznam příloh	48
	Zdroje	50
	Přílohy	

1. Úvod

Práce se zabývá okolnostmi vzniku, historií a současností Základního článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova, což je jeden z nejstarších a nejpočetnějších článků Hnutí Brontosaurus. Článek, jak již název napovídá, byl a stále je složen především z členů, kteří se účastní dobrovolnických akcí na hradě Lukov ve Zlínském kraji v Hostýnských vrších.

Osobně jsem dlouholetou členkou spolku a organizátorkou dobrovolnických akcí na hradě Lukov. Je to příležitost pracovat v hradním areálu – jak při archeologických průzkumech, tak stavebních a konzervačních prací – a dozvědět se více než běžný návštěvník. Vyprávění pamětníků, kteří pracovali a stále pracují na archeologických průzkumech a záchraně památky, mě vždy zajímalo. Po zhlédnutí diapozitivů a fotografií ze začátku prací na hradě Lukov mě ohromilo, jak hodně se hrad Lukov proměnil za necelých 40 let, a to díky dobrovolnické práci. Zároveň jsem si uvědomila proměnu povahy dobrovolnických akcí v průběhu času.

1.1. Cíle práce

Cílem práce je popsat okolnosti vzniku Základního článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova od prvních Prázdnin s Brontosaurem na Lukově a jeho působení na hradě až do dnešních dnů včetně vyhodnocení jeho významu. V rámci tohoto cíle bude zpracována charakteristika dobrovolnické práce na hradě, způsob trávení volného času i zajištění běžného provozu. Podrobněji se zaměřím na první období rozsáhlých archeologických výzkumů a velkých her před rokem 1989.

Druhým cílem práce je zhodnocení motivace dobrovolníků k účasti na dobrovolnických akcích na Lukově a zároveň snaha zachytit proměnu těchto akcí v průběhu času. K naplnění tohoto cíle byla zvolena metoda polostrukturovaného dotazníku, k jeho vyplnění je osloven rozmanitý vzorek účastníků různého věku a pohlaví.

1.2. Struktura práce

První část práce obsahuje stručnou historii hradu Lukov a postup archeologických průzkumů a prací na památkové obnově hradu včetně významných nálezů. Krátce jsou představeny i osobnosti s těmito událostmi spojené. Součástí kapitoly je i vývoj návštěvnosti hradu a vize dalšího rozvoje a využití hradu. K této části je využita dostupná literatura, především publikace *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*, vydaná roku 2015, v menší míře drobnější texty archeologa Jiřího Kohoutka v příležitostných tiskovinách. Další údaje byly

získány z výročních zpráv Spolku hradu přátel Lukova a byly doplněny rozhovorem s předsedou spolku Jiřím Holíkem, který je i správcem hradu Lukov.

Pro pochopení kontextu vzniku Základního článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova je nezbytné uvést i okolnosti vzniku Hnutí Brontosaurus i začátek působení brontosaurů na Vysokém učení technickém v Brně. Stručně je popsána struktura a organizace činnosti Hnutí Brontosaurus v současnosti. Pro popis historických skutečností je využit dobový tisk, vzpomínky pamětníků, rigorózní a diplomové práce.

Stěžejní částí práce je popis dobrovolnických aktivit od jejich začátku v roce 1983 až do současnosti. Dále jsou rozvedeny další činnosti dobrovolníků i mimo pracovní proces. Prvním okruhem zdrojů k této kapitole jsou publikace a dokumenty, které jsou užity již pro kapitolu o historii průzkumů a památkové obnovy. Je to z důvodu aktivní účasti dobrovolníků na archeologických průzkumech a stavebně-konzervačních pracích. Druhým okruhem jsou drobné příležitostné publikace: přílohy periodika Lukovský zpravodaj z let 1989 a 1993 a brožura vydaná k 30 letům historie záchrany hradu Lukov. Tyto brožury byly přímo určeny členům Hnutí Brontosaurus, a jsou pro mne cenným dobovým zdrojem různorodých materiálů více autorů jak z řad brontosaurů, tak odborníků nebo obecních činitelů. Do třetího okruhu jsou zahrnuty dva svazky kronik (první svazek z let 1983 až 1988, druhý od roku 1989 do roku 1995), které jsou uloženy na hradě Lukov, a v nichž akce Hnutí Brontosaurus na hradě popisují přímí účastníci. Nicméně v kronikách jsou vylepeny i četné výstřižky z tisku, pozvánky a letáky. Do toho okruhu jsou zařazeny i vzpomínky pamětníků, někteří z nich uvedené kroniky i vytvářeli. Je zřejmé, že vzpomínky lze považovat za zdroje subjektivní povahy, nicméně líčení pamětníků přibližuje dobová specifika a atmosféru akcí. Pamětníci poskytli pro účely této práce i množství obrazového materiálu, další fotografie dodal i Spolek přátel hradu Lukova.

Tuto část práce doplňuje dotazníkové šetření s bývalými i současnými účastníky dobrovolnických akcí na Lukově. Zaměřuje se na motivaci k první návštěvě i k opakované účasti na dobrovolnických akcích na Lukově i na subjektivní vnímání okolností respondenty.

1.3. Přínos práce

Práce přinese ucelený pohled na fenomén, který nemá v České republice obdobu, a to je kontinuální téměř čtyřicetileté působení dobrovolníků na hradě Lukov. Dobrovolnická práce brontosaurů hrála zásadní roli již od počátku archeologických průzkumů v roce 1983 až po současnost. Dotazníkové šetření objasní motivaci dobrovolníků k mnohdy těžké práci na hradě a společně s popisem vzniku hnutí Brontosaurus přispěje k pochopení konceptu

dobrovolnických akcí hnutí Brontosaurus a jejich proměny od období komunistického režimu až po současnost. Hlavní přínos práce tkví v přiblížení koncepce obnovy hradu Lukov za výrazného přispění dobrovolnické práce spojené s fenoménem mládežnického hnutí Brontosaurus, které přinášelo nový pohled na trávení volného času mládeže.

2. Hrad Lukov

2.1. Hrad Lukov – držitelé a stavební vývoj

2.1.1. Držitelé hradu

D. Janiš uvádí, že nejstarší zmínka o hradu Lukov v dochovaných pramenech se nachází v listině vydané v roce 1332 Markétou, vdovou po Zdeslavovi ze Šternberka, kde datovací formule uvádí hrad Lukov jako místo vyhotovení dokumentu. V té době již Lukov existoval nejméně jedno století, pro další upřesnění chybí písemné prameny. Hrad Lukov patřil k nejstarší vrstvě zeměpanských hradů nejen na východní Moravě. S dalšími hrady Brumov a Buchlov mají podobnou dispozici a na základě rozboru architektonických dokladů se předpokládá, že se na jejich výstavbě podílela velehradská stavební huť. Zdeslav ze Šternberka zřejmě získal zeměpanský hrad jako zástavu patrně na začátku 14. století. Král Karel IV. zmiňuje ve svém životopise, že získal řadu hradů zpět, mezi nimi i Lukov, nicméně již v roce 1339 se hrad vrátil opět Šternberkům pravděpodobně jeho koupí. Významnou součástí hradu byla hradní kaple, zmiňovaná ve dvou listinách: roku 1382 v listině olomouckého biskupa Petra a roku 1392 v odpustkové listině papeže Bonifáce, kde se lukovská kaple označuje termínem kostel se zasvěcením sv. Janu Křtiteli, ve kterém jsou uchovány ostatky – dřevo ze sv. Kříže.¹

Hrad byl pravděpodobně oblehnut a poškozen vojsky Matyáše Korvína v 60. letech 15. století při jeho tažení do českých zemí, relevantní písemné prameny však k těmto událostem nejsou známy.²

Poslední členka lukovské větve Šternberků Ludmila byla zasnoubena se Smilem Kunou z Kunštátu, zasnoubení bylo následně zrušeno, ale Kunštátí za neznámých okolností lukovské panství získali. Od nich koupili Lukov Nekešové z Landeka. Bohatá dědička lukovského panství Lukrecie Nekešovna z Landeka (jež patřilo s 2 městečky a 25 osadami k největším na jihovýchodní Moravě) se provdala (jako vdova a pouze doživotní uživatelka panství, které mělo připadnout nejstaršímu mužskému potomku rodu Prusinovských z Víckova) za Albrechta z Valdštejna, který si po její smrti v roce 1614 u panovníka zajistil plné právo k Lukreciiným statkům.

Na hrad si dělal dle testamentu Václava Nekeše nárok i Jan Adam z Víckova, který ho krátce po bitvě na Bílé hoře obsadil spolu se vzbuřenými Valachy a Lukov se tak stal jedním

¹ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 33 až 41.

² HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 42.

z center protihabsburského odboje. V roce 1627 podnikly na hrad útok císařské armády a podle lidové pověsti povstalci ustoupili. Hrad obsadili na svátek svatých Petra a Pavla v roce 1643 Švédové, se kterým povstalci spolupracovali. 1. 9. 1643 Švédové hrad opustili a při jejich odchodu byl hrad vypálen a pobořeno opevnění. V té době byl již hrad v majetku Fridricha Minkvice z Minkvicburku, který jej získal sňatkem s dcerou předchozího majitele Štěpána Schmidta z Freihofenu.³

Další majitelé (Minkvicové z Minkvicburku, Rottalové, Seilernové) již prováděli jen nouzové opravy a v roce 1773 hrad ztratil význam i jako správní místo panství. Na počátku 19. století je již zmiňován jako pustý a stal se zdrojem levného stavebního materiálu pro stavby v osadě pod hradem.⁴

V současné době je hrad v majetku obce Lukov a Spolek přátel hradu Lukova má s obcí smlouvu o provozování a pronájmu hradu.⁵

2.1.2. Stavební vývoj hradu

R. Vrla v publikaci *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla* prezentuje výsledky dlouhodobého archeologického průzkumu vedeného J. Kohoutkem a J. Langovou a informace získané při následných stavebně-záchranných pracích.⁶ Jedná se o průzkumy a práce, na kterých se významně podíleli dobrovolníci z Hnutí Brontosaurus.⁷

J. Langová uvádí nálezy pravěké keramiky a původní pravěké vrstvy se zlomky keramiky popelnicových polí během sondážních archeologických průzkumů v 80. letech 20. století. Nálezy dokládají osídlení na skalnatém ostrohu asi v 8. až 9. století před našim letopočtem.⁸

Nejstarší pozdně románské části hradu jsou z první poloviny 13. století. Pozůstatky zdíva z tohoto období se stále nachází především ve zdích na všech stranách obvodu hradního jádra. Dokladem tohoto období jsou architektonické články – trnože ostění s kamenickými značkami.

³ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 51.

⁴ KOHOUTEK, Jiří. *Hrady jihovýchodní Moravy*. Zlín: Archa, 1995, s. 55.

⁵ Rozhovor s Jiřím Holíkem, zaznamenáno 4. 6. 2022, archiv autora.

⁶ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 81.

⁷ Rozhovor s Jiřím Holíkem, zaznamenáno 4. 6. 2022, archiv autora.

⁸ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 7.

Pravděpodobná podoba hradu na nákresu R. Vrly (2015) je tvořena dvěma mohutnými hranolovými věžemi na opačných stranách hradního areálu a hradním palácem.⁹

Koncem 13. století došlo k rozšíření opevnění hradu. Nově ohrazená plocha okolo hradního jádra byla osazena branskou věží, jejíž ostění vnitřního vyústění průjezdu se dochovalo až do dnešní doby. Dále je dochována část hradby s výpadní brankou a zbytky ochozu na severní straně. Byly přistavěny i další budovy na nádvoří podél hradeb.

V průběhu 14. a 15. století proběhly významné stavební úpravy hradu. V té době byla součástí hradního jádra i pozoruhodná stavba doložená písemnými prameny, a to kostel sv. Jana Křtitele, kde byly uchovávány ostatky sv. Kříže. V roce 2014 byl v západním paláci objeven fragment omítky s konsekračním křížem, který doložil přesné umístění kostela.¹⁰ Z tohoto období jsou zachované další artefakty, svědčící o úrovni staveb hradu a jeho významu, například erbovní deska se šternberským znakem. Do jižního palácového křídla byla včleněna štíhlá kruhová věž – hláska, po jejím boku byla branka, z níž se dochovala část ostění a stavebního řešení. Rozšířeno bylo i opevnění hradu, i když není zcela zřejmé v jakém rozsahu, o tzv. dolní hrad a věž Svatojánu. Významný hrad v té době obsahoval pravděpodobně dvě románské věže, dva paláce, významný kostel a složitý obranný systém s branami.¹¹

R. Vrla z velkých změn celé dispozice hradu v druhé polovině 15. století a počátkem 16. století v návaznosti na literaturu usuzuje, že jejich příčinou mohlo být rozsáhlé poškození hradu dobýváním. Nové části předchozí stavby prakticky pohltily. Hrad byl přestavěn a dostavěn západní palác, vznikl nový východní palác a také kruhová hláska. Z této doby se zachovaly např. části ostění oken paláce a otisky dřevěných trámů. Vznikly i nové parkánové hradby, jejichž podobu známe z historických fotografií.¹²

V 16. století byly mimo jiné dostavěny klenby západního paláce, které se dochovaly dodnes. V té době se zřejmě budovala vyšší patra rozsáhlých paláců. Vnější exteriérové omítky

⁹ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 86.

¹⁰ *Objev malovaných omítek zaniklého kostela v areálu hradu Lukov* [online]. Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/opravujete-pamatku/inspirujte-se/7994-objev-malovanych-omitek-zanikleho-kostela-v-arealu-hradu-lukov>

¹¹ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 94.

¹² HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 96.

byly alespoň zčásti pokryté psaníčkovým sgrafitem, byly nalezeny i renesanční kamenné architektonické prvky.

V roce 1643 odcházející Švédové hrad vypálili, a bylo nutno přistoupit k obnově hradu. Charakter těchto úprav pravděpodobně souvisel se změnou funkce hradu na účelné správní sídlo. Závěrem 18. století jsou vrchnostenské kanceláře z hradu přemístěny a hrad je opuštěn.¹³

2.2. Průzkum, nálezy, záchranné a konzervační práce

2.2.1. Průzkum hradní zříceniny

V roce 1891 nakreslil podrobný plánek hradní zříceniny lukovský učitel František Kratochvíl. V letech 1940–1942 na hradě prováděl průzkumy historik umění a památkář dr. Karel Svoboda, pracovník Státního památkového ústavu pro Moravu a Slezsko, své poznatky shrnul ve zprávě *Hrad Lukov – jeho stavební vývoj, popis a uměleckodějinný význam*, která však vyšla až v roce 1985. Na základě zjišťovacího výzkumu vydal arch. Zdeněk Gardavský v roce 1962 studii *Úkoly výzkumu a dokumentace hradu Lukova*, a v roce 1980 stať *Lukov – stavební analýza hradu*.

V roce 1978 vydali zprávu *Lukov – stavebně historický průzkum* profesori Líbal a Eliáš.

Výše uvedené studie nebyly, jak uvádí Holík, podloženy rozsáhlejším archeologickým průzkumem.

Je nutné zmínit další osoby, které se podílely na poznání hradu a iniciovaly pokusy o jeho obnovu, přestože neměly odborné vzdělání. Jedná se především o Rudolfa Matouše (1908–1988), řídícího učitele lukovské školy. Rudolf Matouš nastoupil do lukovské školy v roce 1932 a začal shromažďovat materiály a fotografie hradu, dále také pověsti, vzpomínky a vyprávění pamětníků. Byl osobně u výše zmíněných průzkumů (arch. Z. Gardavský, dr. K. Svoboda). Svá zjištění zapisoval do Lukovské kroniky a zachoval se jeho rozsáhlý archív. Na jeho podnět sepsal Rudolf Hurt knihu *Dějiny Lukova*, která však vyšla až v roce 1983.¹⁴ Nyní nese jeho jméno stavba s občerstvením a ubytováním na lukovském dolním hradě.¹⁵ Dalším byl jeho

¹³ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 102.

¹⁴ HOLÍK, Jiří a Jiří DRAŽIL. *Průvodce dějinami hradu Lukova*. 1. Lukov: ZČ HB Klub přátel Lukova, 1994, s. 12, 13.

¹⁵ Rozhovor s Jiřím Holíkem, zaznamenáno 4. 6. 2022, archiv autora.

přítel Rudolf Petrla (1916–2004), který se účastnil archeologických výzkumů Jiřího Kohoutka, organizoval činnost brontosaurů na hradě a dohlížel na ni až do roku 1990.¹⁶

Systematický průzkum vedený Jiřím Kohoutkem začal až v roce 1983 a probíhal v letech 1983 a 1984 a pak v letech 1988 až 1992. Výsledky výzkumů Kohoutek publikoval v odborné literatuře a v publikaci *Hrady jihovýchodní Moravy*.¹⁷ Práce Jiřího Kohoutka je úzce propojena s činností brontosaurů na Lukově (více v kapitole 4). Od roku 1994 průzkum vedla Jana Langová (Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně), v roce 2013 byl výzkum veden Ivanem Čižmářem z ÚAPP Brno.¹⁸

2.2.2. Archeologické nálezy

Nejstarší nepříliš početné archeologické nálezy, především pozdně románské fragmenty architektonických prvků, dokládají vznik hradu před první polovinou 13. století. Početnější jsou nálezy z vrcholného středověku, především soubory keramiky (hrnce, džbány, poháry, mísy, zvonovité poklice, zásobnice a kahánky). Významnými nálezy jsou kachle z kachlových kamen hradu, které vynikají především zobrazením novozákonních motivů – beránka Božího a výjevem z Posledního soudu, dále se objevují i heraldické motivy a zlomky prolamovaného glazovaného kachle dokládající honosnou výbavu hradu za Šternberků v 15. století.

Novověké nálezy, získané především ze zásypů, tvoří velmi rozsáhlý soubor především kuchyňské keramiky. Součástí je i stolní nádobí včetně habánské a majolikové keramiky, zejména však skleněné číše a poháry. Čeňkem Pavlíkem byl popsán soubor renesančních portrétních kachlů z kamen zobrazujících postavy a polopostavy vyšších společenských vrstev v dobovém oblečení s mnoha detaily. Většina z nich je v režném provedení (tj. bez glazury), glazované komorové kachle se nejčastěji vyskytují s vyobrazením postav. Dále jsou součástí souboru i četné exempláře zdobené geometrickými a rostlinnými motivy. Z dalších nálezů byla například zaznamenána kovová pípa z 1. poloviny 17. století, drobné bronzové předměty nebo olovené kulky z doby obléhání a také části architektonických prvků.¹⁹

¹⁶ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 111.

¹⁷ KOHOUTEK, Jiří. *Hrady jihovýchodní Moravy*. Zlín: Archa, 1995.

¹⁸ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 109.

¹⁹ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 17–24.

2.2.3. Záchranné a konzervační práce na hradě

Stavebně záchranné práce byly zahájeny v roce 1986 díky úsilí lukovských občanů Rudolfa Petry, Rudolfa Matouše a Zdeňka Holíka. Předcházely jim archeologický průzkum vedený Jiřím Kohoutkem v letech 1983 a 1984. Jako první bylo zajištěno torzo raně gotické brány.²⁰ V roce 1987 začala práce aktivně organizovat Komise životního prostředí při MNV Lukov s předsedou Janem Teplým, která organizačně zajišťovala stavební práce na hradě. Byla zahájena rekonstrukce vstupní věže, kde byla na podzim instalována provizorní střecha, a přilehlé jižní hradby. V roce 1988 a 1989 pokračovaly práce na vstupní věži, přilehlém předbrání a jižní hradbě a odklizení suti z nádvoří.

Stav hradu a výhled prací popisuje Jiří Kohoutek v roce 1989 takto: „*Sledujeme-li původní přístupovou cestu k hradu, vejdemo do předhradí v místech původního vstupu – zde byly také nalezeny původní fragmenty mohutné vstupní renesanční brány. Půdorys předhradí nebo tzv. dolního hradu je dosud dobře patrný. Chráněno bylo příkopem, před nímž byl navršen val – tato fortifikace byla na jižní straně ještě zdvojená. Z obvodových hradeb jsou do dnešních dob nejlépe dochovány severní a východní části, v místě jejich styku se v nejvyšším místě hradního areálu tyčí fragment polygonální bašty, lidově nazývané Svatojánka. Vstup do vlastního hradního jádra vede po mostě, položeném na původních pilířích. Příkop, oddělující vlastní hrad od předhradí, je uzavřen hradbami, z nichž v severovýchodní byla zbudována půlkruhová dělová bašta. Vstupní brána, zbudovaná po roce 1480, nahradila svého staršího předchůdce a je chráněna ještě navíc předbráním. Nad samotným vstupem je dosud patrná vpádlina po padacím mostě. Po projití vstupní věží (v současné době je opravována) se dostaneme k raně gotické průjezdní bráně, za níž lze již narazit na odkryté pozůstatky pozdně románského hradu. Z hradních paláců zůstal nejlépe uchován západní, pod nímž je zcela uchovaný suterén. Z východního zbyly jen základy a zbytek nároží, vzepřeného mohutným pylonem, nejmladší stavbou v prostoru vlastního hradu. ... Jeho definitivní vzhled napoví stále probíhající archeologický průzkum.*“²¹

V roce 1990 se osamostatnil a získal právní subjektivitu Základní článek Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova. Místní příznivci hradu ustavili občanské sdružení Spolek přátel hradu Lukova. Pokračovaly práce na archeologických průzkumech a opravovalo se dále předbrání, vstupní věž a přilehlé hradby i části paláce. Vyzdívání předbrání bylo dokončeno

²⁰ HOLÍK, Jiří, Dalibor JANÍŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 113.

²¹ *Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově*. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993, s. 7.

v roce 1992 a přistoupilo se k opravám stěn západního paláce. V roce 1993 vznikla z iniciativy Spolku přátel hradu Lukova v budově Obecního úřadu v Lukově expozice věnovaná dějinám hradu a archeologickým nálezům. Započalo se s pracemi na hlavním nádvoří. V následujícím roce probíhaly práce v západním paláci a vykopávky v jižním parkánu.

V roce 1995 se změnila technologie zdění. Začala se používat tradiční vápenná malta. Práce pokračovaly v západním paláci. V roce 1996 došlo ke stavebně náročné unikátní akci – dozdění zřícené valené klenby v západním paláci. Kámen byl převážen ručně na kolečkách přes celý areál hradu. V roce 1997 byla dozděna vstupní věž a získala také nové zastřešení. Dále se pracovalo v prostorách paláce. V letech 1998 a 1999 se pracovalo na terasách západního paláce, dokončovalo se jílování klenby a vyklízely se sklepní prostory od suti. V roce 2000 byl zhotoven nový most do hradního jádra a započaly stavební práce na věži Svatojánce, které pokračovaly i v roce 2001 a 2002 a byly dokončeny v roce 2003. V roce 2001 byla dokončena výstavba hospodářské budovy v prostoru dolního hradu.

V roce 2005 byla zastřešena kruhová věžice a začalo se s pracemi v prostoru gotické branky, které pokračovaly i v roce 2006. V tomto roce byl také hradní správce zaměstnán na celoroční úvazek. V západním paláci byly srovnány a cihlami vyloženy podlahy. V roce 2007 byla zkolaudována západní polovina hradu. Pracovalo se v prostoru východního paláce.

V roce 2008 uspěla obec se žádostí o dotaci z Operačního programu Střední Morava na elektrifikaci hradu, vybudování expozic a stavbu domu pro vzdělávací aktivity na hradě ve výši 85 procent nákladů a částce 9 248 000 Kč. S realizací akce se začalo následující rok, v rámci stavebních činností byla na hradě i vyvrtaná studna a vybudovaná jímka odpadu. U vstupní věže byla postavena pokladna. Práce dále pokračovaly ve východním paláci. V roce 2010 byly všechny nově postavené objekty zkolaudovány.

V roce 2011 se začalo s průzkumem a opravami severní hradby. Zásadním počinem byla oprava přístupové komunikace na hrad jejím vlastníkem, Lesy ČR. Práce probíhaly na více místech hradu a v roce 2013 byl zkolaudován celý prostor horního hradu, který tak získal svoji konečnou podobu. V roce 2014 byla upravena podlaha a vztyčen kříž v budoucí kapli. Došlo k objevu konsekračního kříže na zbytku omítky západního paláce, což jednoznačně určilo místo kde stával hradní kostel sv. Jana Křtitele.

Pracovalo se na zajištění hradeb a v roce 2015 bylo dokončeno i zajištění severního úseku hradby dolního hradu. V roce 2015 byla na hradě vysvěcena kaple sv. Jana Křtitele s dokončenou výzdobou a vybavením.²²

V roce 2016 byly dokončeny prostory pro expozice v západním paláci a byly zde realizovány první výstavy. Práce pokračovaly především na dolním hradě. Po opravě byla zpřístupněna věž Svatojánska.²³ V roce 2017 Lukov získal titul „Památka roku 2016“ za památkovou obnovu a za zpřístupnění věže Svatojánsky. Práce v tomto roce opět probíhaly především na dolním hradu, opravila se, dozdíla a zakonzervovala východní hradba, ve které byla nalezena původní branka i se zbytky ostění.²⁴ V roce 2018 byly opět realizovány práce při odkrývání, opravě a konzervaci hradeb na dolním hradě. Započaly náročné práce na opravách severní hradby, úseku v hradním příkopu pod mostem.²⁵ Stěžejní pracovní náplní v roce 2019 byla oprava mostních pilířů. Opět pokračovaly práce na hradebních zdech dolního hradu. Bylo započato s rekonstrukcí terasy západního paláce.²⁶ V roce 2020 pokračovaly práce na rekonstrukci terasy západního paláce a také práce na dolním hradě. Hlavní objem se soustředil na západní úsek obvodové hradby nacházející se v příkopu pod mostem.²⁷ V roce 2021 byla opravena západní obvodová hradba hradního jádra, probíhaly i další stavební práce na horním i dolním hradě. Upravila se vstupní věž pro instalaci nové expozice Legenda o záchraně hradu.²⁸

2.3. Vývoj návštěvnosti hradu

„Hrad Lukov se svou rozlohou a mimořádnou architektonickou hodnotou řadí mezi nejvýznačnější lokality svého druhu v našich zemích a je jen na nás, zda se podaří tento unikátní hrad uchovat pro budoucí generace. Výhledově se připravuje postupná rekonstrukce vlastního hradu, respektive konzervace dosud dochovaného zdiva s vyznačením nejstarší pozdně románské dispozice, která jak se zdá, zatím nemá u nás v hradní architektuře obdoby. Na ploše předhradí má být výhledově umístěno zařízení pro oddech a kulturní vyžití občanů, při čemž se

²² HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015, s. 114–123.

²³ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2016*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2017.

²⁴ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2017*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2018.

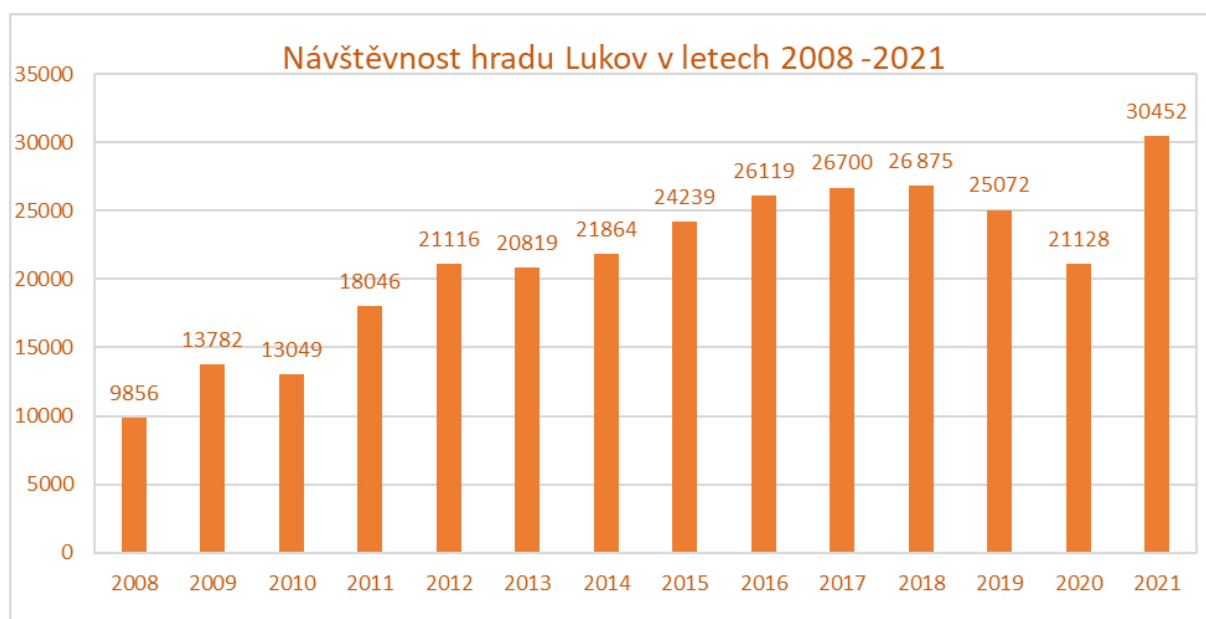
²⁵ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2018*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2019.

²⁶ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2019*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2020.

²⁷ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2020*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2021.

²⁸ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2021*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2022.

uvažuje o rekonstrukci Svatojáanky, která by měla v budoucnu sloužit jako rozhledna.“²⁹ Tento text napsal v roce 1989 Jiří Kohoutek pro přílohu Lukovského zpravodaje, určenou účastníkům Prázdnin s Brontosaurom. S postupnou rekonstrukcí hradu (kdy vše výše uvedené Kohoutkem je v podstatě realizováno) a vybudováním zázemí (občerstvení, pokladna) začalo přibývat i návštěvníků a organizovaných akcí pro veřejnost. Vývoj návštěvnosti ukazuje následující graf. Od roku 2008 stoupla návštěvnost z téměř 10 000 osob ročně na více než 30 000 osob ročně v roce 2021 (pokles v letech 2019 a 2020 způsobila covidová opatření).³⁰

Graf č. 1. Vývoj návštěvnosti hradu Lukov v letech 2008-2021. Zdroj: Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2021.

2.4. Směřování prací na hradě a vize do budoucna

Základním cílem je dokončení památkové obnovy hradu. To znamená dokončení všech prací spojených se zakonzervováním a zajištěním konstrukcí a všech částí zdiva.

Druhou rovinou je proměna hradu v kulturně-vzdělávací centrum. Tato vize se začala realizovat v roce 2010 stavbou Domu Rudolfa Matouše. V současnosti je již připravena řada výukových programů. Prioritní skupinou, pro kterou by měly být vzdělávací i kulturní akce určeny, jsou děti. V plánu je pořádání kulturních akcí, nicméně pouze takových, které jsou v souladu s geniem loci hradu.

²⁹ Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993, s. 14.

³⁰ Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2021. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2022.

Vize do budoucna je, že kulturně-vzdělávací činnost na hradě přejde na profesionální úroveň a budou ji zajišťovat kvalifikovaní zaměstnanci.

Výše uvedené je z velké části závislé na objemu finančních prostředků, které se podaří zajistit.³¹

³¹ Rozhovor s Jiřím Holíkem, zaznamenáno 4. 6. 2022, archiv autora.

3. Hnutí Brontosaurus

3.1. Vznik Hnutí Brontosaurus

Rok 1974 byl Českým ústředním výborem socialistického svazu mládeže vyhlášen Mládežnickým rokem ochrany a tvorby životního prostředí. Stalo se tak v návaznosti na mezinárodní konferenci v Rio de Janeiru a Moskvě³². Akce vznikla z iniciativy ZO SSM Ústavu krajinné ekologie Československé akademie věd a byla připravena s ústavy ČSAV, Radou životního prostředí při vládě ČSR, s ministerstvem kultury, ministerstvem lesního a vodního hospodářství ČSR, s ministerstvem výstavby a techniky ČSR a dalšími ministerstvy, jimž byla uložena péče o životní prostředí. Akce byla vyhlášena článkem s názvem Akce Brontosaurus v časopise Mladý svět, který popisoval problémy životního prostředí a zároveň je v článku uvedeno, že každé číslo ročníku 1974 bude věnováno jednomu problému a možností jeho řešení.³³

Až po roce 1978 začalo být hnutí Brontosaurus postupně řízeno na všech úrovních SSM (Socialistického svazu mládeže) Komisemi pro tvorbu a ochranu životního prostředí.³⁴

Jiří Jiránek vzpomíná na začátky hnutí Brontosaurus takto: *Desetitisíce nadšenců vyrazily do přírody sbírat odpadky, konaly se i akce na pomoc historickým památkám. Já jsem pod vlajkou s vyšitým brontosaurom uspořádal první tábor v lesích u Vysoké nad Labem. Já jsem si od Brontosaura sliboval šanci ukázat lidem, jak ve skutečnosti funguje a jak by naopak fungovat měla ochrana přírody, ale třeba i archeologie a péče o historické parky.*³⁵ V rozhovoru pro Paměť národa Jiří Jiránek uvedl: *V roce 1982 se Brontosaurus přestal živelně rozrůstat. Organizátoři si zkrátka museli připustit, že toho organizačně více stíhat nešlo. Toho roku se uskutečnilo 24 dvoutýdenních letních táborů. Ty již od počátku*

³² Stalo se tak v návaznosti na konferenci OSN v roce 1972 ve Stockholmu. Uvedeno např. v NÁDENÍKOVÁ, Lucie. *Hnutí Brontosaurus jako cesta k památkové péči*. Brno, 2021. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Viktor Pantůček, Ph.D.

³³ VELEK, Josef. *AKCE BRONTOSAURUS*. Mladý svět. Praha: Mladá fronta, 1974, 1974(3), 2.

³⁴ MORAVEC, Jiří. *Hnutí Brontosaurus jako fenomén volnočasové aktivity československé mládeže v letech 1974-1989*. Praha, 2016. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu.

³⁵ Hnutí BRONTOSAURUS. Příběhy nadšení: od roku 1974. 1. Brno: Hnutí Brontosaurus, 2014.

nesly název Prázdniny s Brontosauřem³⁶ a každý turnus měl kapacitu až čtyřicet lidí. Další lidé se navíc účastnili víkendových akcí.³⁷

3.2. Brontosauři na VUT Brno

Pro tuto práci je důležité zmínit vznik a působení hnutí Brontosaurus na VUT (Vysokém učení technickém) v Brně, protože první organizátoři Prázdnin s Brontosauřem na Lukově byli právě studenty této školy. Josef Ferenc uvádí, že novinář Josef Velek navštívil letní tábor oddílu Meteor v roce 1976, který vedl spolu s Dušanem Grombiříkem, a nabádal ho k založení pobočky hnutí Brontosaurus na VUT Brno, kam měl Josef Ferenc nastoupit po prázdninách. Komise pro životní prostředí při SSM VUT Brno sice nevznikla, ale akce hnutí Brontosaurus začala na VUT organizovat subkomise pro životní prostředí pionýrské organizace. Josef Ferenc vzpomíná, že oslovovali potenciální účastníky jak plakátky, tak přímo např. na úvodních setkáních prvních ročníků nebo na kolejích. Na akce jezdily desítky lidí z různých fakult, příznivců bylo jistě přes sto. Pořádaly se Prázdniny s Brontosauřem, víkendovky i klubové akce.³⁸

3.3. Struktura a činnost Hnutí Brontosaurus v současnosti

V roce 1990 se Hnutí Brontosaurus stalo samostatným spolkem s právní subjektivitou. Jednotliví členové se sdružují v základních člancích, které jsou zaměřené různě – některé jsou vázané na konkrétní lokalitu (jako Klub přátel Lukova) nebo na specifickou činnost např. péči o přírodní památky. Organizátoři i členové Hnutí Brontosaurus pracují dobrovolnicky, ústředí Hnutí Brontosaurus, které sídlí v Brně, zaměstnává několik pracovníků, kteří poskytují členům i článkům finanční a právní servis, metodickou podporu, pomoc s propagací apod. Pracovníci kanceláře také koordinují jednotlivé programy Hnutí Brontosaurus, patří mezi ně například

³⁶ Jiří Dražil uvádí, že myšlenka Prázdnin s Brontosauřem vznikla při setkání brněnských brontosaurů s Josefem Velkem na jaře roku 1978 a v tom roce proběhly první dva turnusy Prázdnin s Brontosauřem a až od té doby mají tento název.

³⁷ PROKŠ, Martin. *U počátků Hnutí Brontosaurus stál pardubický lesník Jiří Jiránek* [online]. Paměť národa, 20. 12. 2021 [cit. 2022-06-13]. Dostupné z: [https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/u-pocatku-hnuti-brontosaurus-stal-pardubicky-lesnik-jiri-](https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/u-pocatku-hnuti-brontosaurus-stal-pardubicky-lesnik-jiri-jirane)

[jiranek?fbclid=IwAR3x4Q9OPFHoHsL9DdB6JFoOuAf_MWsq7z0dRXmetvWUIKp7_rSoXSqH5A0](https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/u-pocatku-hnuti-brontosaurus-stal-pardubicky-lesnik-jiri-jiranek?fbclid=IwAR3x4Q9OPFHoHsL9DdB6JFoOuAf_MWsq7z0dRXmetvWUIKp7_rSoXSqH5A0)

³⁸ Vzpomínky Josefa Ference, zaznamenáno 26. 2. 2022, archiv autora.

Akce příroda, Akce památky, International, BRĎO (Brontosauří dětské oddíly), sekce Vzdělávání a Prázdniny s Brontosauřem.

Na každoroční Valné hromadě Hnutí Brontosaurus pak zástupci základních článků volí své zástupce do Rady Brontosaura a Kontrolní a revizní komisi.³⁹

Hnutí Brontosaurus deklaruje svoji činnost takto: „*Propojujeme dobrovolnickou práci pro přírodu a památky, smysluplnou zábavu a vzdělávání s důrazem na bezprostřední kontakt s přírodou, rozvoj osobnosti a aktivní zapojení jedince.*“⁴⁰

V roce 2020 mělo Hnutí Brontosaurus přes 1 300 členů. V programu Akce památky (jehož součástí jsou i akce Klubu přátel Lukova) se uskutečnilo 18 dobrovolnických akcí, v programu Akce příroda 87 dobrovolnických akcí, dále se uskutečnilo 48 táborů Prázdnin s Brontosauřem (včetně 6 táborů na Lukově), další tábory uspořádaly brontosauří dětské oddíly BRĎO a mezinárodní sekce.⁴¹

3.4. Typologie akcí Hnutí Brontosaurus

Pro účely této práce jsou vybrány pouze typy akcí spojené s památkovou péčí a zmiňované dále v hlavní části textu. Základním charakteristikou akcí Hnutí Brontosaurus je propojení dobrovolnické práce, zážitkového programu a neformálního vzdělávání.

Prvním typem jsou Prázdniny s Brontosauřem (PsB), pod tímto názvem byly již od roku 1974 pořádány první tábory. Konají se v letních měsících, trvají zpravidla jeden až tři týdny. Jsou určeny především studentům a mladým pracujícím do 26 let. Zpravidla se skládají z dobrovolnické práce na lokalitě a zážitkového programu, který bývá různě zaměřen a často je velmi propracovaný. Mohou být cíleny i na rodiče s dětmi, kdy je pro děti připravován program po dobu dobrovolnické práce rodičů (na Lukově je to tradice již od roku 1989). Své letní tábory pořádají i brontosauří dětské oddíly BRĎO.

Druhým typem akce je víkendovka. Běžně se pořádají během celého roku. Typickým programem je sraz účastníků v pátek večer, v sobotu od rána je dobrovolnická práce na lokalitě

³⁹ NÁDENÍKOVÁ, Lucie. *Hnutí Brontosaurus jako cesta k památkové péči*. Brno, 2021. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Viktor Pantůček, Ph.D.

⁴⁰ TOMAN, Dalimil. *METODIKA Hnutí BRONTOSAURUS: Environmentální vzdělávání a osvěta*. 1. Brno: Hnutí Brontosaurus, 2017.

⁴¹ *Výroční zpráva Hnutí Brontosaurus 2020*. 1. Brno: Hnutí Brontosaurus, 2021.

a následuje zážitkový program v různé podobě dle volby organizátorů. V neděli je obvyklá ještě menší pracovní brigáda, případně další program.⁴²

⁴² NÁDENÍKOVÁ, Lucie. *Hnutí Brontosaurus jako cesta k památkové péči*. Brno, 2021. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Viktor Pantůček, Ph.D.

4. Dobrovolníci z Hnutí Brontosaurus na hradě Lukov

4.1. Zahájení archeologických průzkumů na Lukově

Jiří Kohoutek zdůvodňuje zahájení archeologických průzkumů na Lukově rozhodnutím archeologického oddělení Oblastního muzea jihovýchodní Moravy provést na Lukově zjišťovací výzkum na základě pověření Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně. Průzkum byl součástí rozsáhlého výzkumu zaměřeného na objasnění geneze a vývoje středověkých opevněných sídel v regionu východní Moravy. Kohoutek v textu uvádí, že předvídal klíčovou úlohu lukovského hradu a potvrzení poznatků z výzkumů na jiných hradech. Současně bylo vzhledem ke stavu hradu dohodnuto, že dojde alespoň k provizornímu zabezpečení dosud dochovaných částí hradu. V roce 1983 Archeologické oddělení Oblastního muzea v Gottwaldově práce na hradě Lukov zahájilo ve spolupráci s MNV Lukov a JZD Podhoran. Kohoutek vyzdvihuje podporu pracovníků JZD Podhoran včetně finančního zabezpečení akce.⁴³

Z kroniky uložené na hradě Lukov: Na podzim roku 1982 přišel na komisi pro ochranu a tvorbu životního prostředí MěV SSM v Brně student SPŠE Ivo Vlk s nápadem uspořádat na Lukově Prázdniny s Brontosaurom. Předběžná dohoda s Dr. Kohoutkem sice nevypadala zpočátku moc reálně, ale když JZD Podhoran v Lukově přislíbilo akci dotovat 30 tisíci, rozběhla se příprava naplno. Ještě v zimě bylo započato s filmovou dokumentací, na jaře jsme si prohlédli hrad a seznámili se ze zainteresovanými lidmi v Lukově. Na 3. pokus se podařilo sestavit smlouvu přijatelnou pro JZD i SSM a prázdninám již nestálo nic v cestě. Během jarních návštěv jsme se seznámili s hradem, jeho blízkým i vzdálenějším okolím a s historií hradu i obce. Vznikla motivace pro jednotlivé turnusy PsB, začalo se s plánováním konkrétních her. Prostřednictvím Jiřího Stejkory se podařilo získat podporu 1 000 Kč též od ČSV SSM SPŠE.⁴⁴

Potřebné pracovní síly pro akci (Archeologické oddělení Oblastního muzea v Gottwaldově odmítlo přidělit na nezbytné brigádníky finance) přislíbil Kohoutkovi zajistit člen hnutí Brontosaurus Ivoš Vlk, se kterým se Jiří Kohoutek seznámil na právě odkrývaném hradě Brumov. Brontosaurus Jiří Dražil, člen Komise ochrany a tvorby životního prostředí při Městském výboru SSM v Brně, právě plánoval, že zorganizuje tábor na nějakém hradě. Spolu s Ivošem Vlkem se byli ještě před prázdninami na Lukově podívat a Kohoutek je provedl po kopci, kde podle slov Jiřího Dražila pouze „čouhały některé zdi“, a domluvili se na realizaci

⁴³ Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993, s. 3.

⁴⁴ Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Uloženo na hradě Lukov.

letních táborů. Účastníky, zpravidla studenty vysokých škol, získali přes časopis Mladý svět, kde byly vypsané termíny Prázdnin s Brontosauřem.⁴⁵ V kronice je uvedeno, že Prázdniny s Brontosauřem na Lukově byly inzerovány i v dalších listech, třeba v Brněnském večerníku.

Ještě před zahájením prvního turnusu organizátoři připravili náradí a vztyčili vlastnoručně vyrobenou vlajku s Brontosauřem (viz příloha č. 21). V roce 1983 proběhly na hradě Lukov 3 týdenní turnusy Prázdnin s Brontosauřem zaměřené především na vyčištění prostoru od náletů a kopřiv a byly vykopány první archeologické sondy (viz příloha č. 22). Další sondy byly vykopány i v okolí, na Tanečnici a Králkách. Financování prvních 7 turnusů Prázdnin s brontosauřem zajistil Ing. Karel Pavlišťík z JZD Podhoran Lukov, odkud brontosauři odebírali i hotové obědy. Snídaně a večere si připravovali účastníci na ohništi na nádvoří, tábořili přímo na hradě.

Zážitkový program se skládal z historicky motivovaných her, na které si účastníci vlastnoručně připravili kostýmy a jejichž součástí byl průvod obcí v kostýmech se scénkami. Kronika k prvnímu turnusu uvádí: *V době mimo práci se prováděla různorodá činnost, spousta her, jak na hradě, tak u rybníka. ... Ústřední hra „Indiánské léto na Lukově“ proběhla ve čtvrtek. ... Všichni se totiž stali pravými rudokožci, kteří byli pomalováni pestrými barvami a oděni v indiánských oděvech. Takto zmaskovaní „Brontosauři“ pak podnikli indiánskou výpravu do vesnice, kde pochod vyvolal vlnu nadšení, ale i slova nepochopení a nedůvěry. Vše se pak muselo vyjasnit při kontrole OP místní motorizovanou jednotkou VB.*⁴⁶

Druhý turnus připravil hru Morová rána, jejíž součástí byl průvod obcí v oblečcích z pytloviny (viz příloha č. 25). *Takto připraveni jsme se po nezbytném focení a filmování vydali do Lukova očistit svá těla v rybníku. Po cestě jsme prošli celým Lukovem s hesly: Satanáši odstup nebo Lukov, Lukov, Lukov, branka, branka, branka, na ulicích jsme hráli bombu, chci říci Mor, nejčastěji na rušných křižovatkách.*⁴⁷ Kronika se dále zmiňuje o bouřce na hradě, během které se s nimi ve sklepení ukryl i písničkář Pepa Nos. Třetí turnus zorganizoval hru Husité na Lukově.

Turnusů se účastnilo 20 účastníků a 2 až 4 organizátoři.

Po skončení posledního tábora účastníci pomohli Pepovi Nosovi s pořádáním folkového festivalu na hradě, konal se dne 23. 7. 1983, na který přijelo asi 1 000 diváků (viz příloha č. 24). Třicetičlenná policejní ochrana se ukázala pouze pod hradem. Na festivalu vystoupili: Pepa

⁴⁵ Vzpomínky Jiřího Dražila, zaznamenáno 11. 7. 2021, archiv autora.

⁴⁶ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988.* Uloženo na hradě Lukov.

⁴⁷ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988.* Uloženo na hradě Lukov.

Nos, Petr Lutka, Pavel z Krumlova, Staněk, Šíp, Cára, Rick-harmonikář, recitoval Heřman Chromý.

Na podzim proběhly i dvě víkendové brigády, složené z účastníků letních táborů⁴⁸

Zdeněk Durďák uvádí, že zájem o účast na Prázdninách s Brontosauřem převyšoval kapacitu turnusů až třicetinásobně. Inzerci zajišťoval Mladý svět, vedoucím turnusů doslova přetékal schránky.⁴⁹

Vztah brontosaurů a občanů Lukova popisuje Holík takto: *Brontosauři na mě působili trochu podivným dojmem a budili nedůvěru. Jejich průvody v pytlicích obcí, koupání bez plavek na rybníce, pobuřovaly lukovské starousedlíky a snad proto se k nim chovali rezervovaně a odměřeně.*⁵⁰

4.2. Přerušování archeologických průzkumů po roce 1984

V roce 1984 pokračoval rozsáhlý archeologický průzkum především na ploše hlavního nádvoří (viz příloha č. 26) a byly uskutečněny sondy v dalších částech hradního areálu. V době letních prázdnin se konaly 4 turnusy Prázdnin s Brontosauřem.⁵¹ Jeden z vedoucích Zdeněk Durďák popisuje obvyklý program dne takto: *Budíček 7 až 7:30 hod., hygiena, rozcvička a pakotest (tj. test z knížek od pana Zapletala), snídaně, rozdělení služeb a zahájení práce. Oběd byl přibližně v poledne, záleželo na tom, jak ho služba zvládla. Pak asi nějaká chvilka na odpočinek a odpolední práce do cca 16:00 hodin, někdy i déle, když bylo něco potřeba. Pokud byl nějaký náročnější program (petruchtace, bojovka v okolí apod.), tak se končilo o něco dřív. Taky jsme se chodili koupat do vsi. Večerní program pak do umdlení. Ale to je trochu nadsázka, nebylo účelem účastníky zničit (kdo by pak pracoval?). Zázemí: stany, jídlo bylo schováno v chladném sklepení tam, kde je dnes hradní expozice. Spalo se i v karlovském paláci, ten ale byl zčásti otevřený, takže schování před deštěm dobrý, ale písek a prach, ten se tam dostával skoro všude. Suchý záchod byl na předhradí, studánka na Prádlech, vodu nám také vozili na předhradí z JZD.*⁵²

Kronika uvádí k poslednímu turnusu: *Ve výkopech se usilovně pokračuje, neboť ve středu se má výzkum uzavřít. Radimova sonda u věže a sondy na nádvoří jsou prakticky hotovy – zbývá*

⁴⁸ Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Uloženo na hradě Lukov.

⁴⁹ Vzpomínky Zdeňka Durďáka, zaznamenáno 31. 5. 2022, archiv autora.

⁵⁰ Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993, s. 17.

⁵¹ Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993, s. 15.

⁵² Vzpomínky Zdeňka Durďáka, zaznamenáno 31. 5. 2022, archiv autora.

odkryv románského paláce a lahůdka gotická brána. U druhé gotické budovy jsme našli krásné neglazované kachle, takže i v této sondě se kutalo dále. Nejhorší byl ale odkryv gotické brány, která byla zasypána dokola opěrnými kameny (velkými plochými kvádry) a ještě navíc snad zazděna. Při této nelidské dřině nám pomáhal i archeolog Ruda. Pro zdvižení jednoho kamene by byla potřeba alespoň čtyři, ale do sond se vlezli jen dva, takže alespoň jeden z nich musel mít páru tak za dva. Vzhledem k tomu, že čas výzkumu se krátí, je práce usilovná.⁵³

Proti účastníkům posledního turnusu Prázdnin s Brontosaurem v roce 1984 se rozhodl zakročit místní příslušník Veřejné bezpečnosti kpt. Čala. Na vývěsce v obci zabavil fotografie z kostýmovaného průvodu obcí z roku 1983, které vydával za důkaz podpory Ku-klux-klanu. Organizátor tohoto turnusu Zdeněk Durďák popisuje události takto: *Poslední turnus Prázdnin s brontosaurem v roce 1984 proběhl od 22. 7. do 29. 7. 1984. Myslím, že pro jeho účastníky se stal nezapomenutelnou vzpomínkou. Přesto zpočátku tomu nic nenasvědčovalo. Program turnusu byl zaměřen na stroj času a to na dobu kamennou a bronzovou a posléze středověkou. Tomuto programu měli účastníci přizpůsobit i své kostýmy. Většinou šlo o různě upravená prostěradla, sám jsem si z plechovky od okurek vyrobil středověkou helmici. Náš turnus měl za úkol dokončit výzkum pro tento rok a zakonzervovat jej. Očekával se příjezd komise Krajského střediska památkové péče z Brna, která měla zhodnotit výzkum a ve spolupráci s archeologickým ústavem v Brně rozhodnout o jeho případném pokračování. Výzkum v tomto týdnu se soustředil na archeologickou sondu u raně gotické brány, kde výzkum prováděl Radim Vrla. My jsme se snažili odkrýt oba portály této brány, což vcelku k masivnímu závalu bylo dost obtížné. V sondě u této brány bylo objeveno velké množství zlomků komorových kachlů, většinou šlo o zlomky s figurálními motivy. K večernímu táboráku jsme dostali návštěvu primáše a dvou zpěváků folkového seskupení AG Flek. Hráli se vedle jejich písniček i některé texty Beatles a tehdy známé folkové písničky. Jirka Kohoutek z této návštěvy nebyl příliš nadšený, ale rozhodně nějaké protirežimní texty tehdy nezazněly. Další den finišoval výzkum u raně gotické brány a v prostoru jižně od břítové věže, kde bylo objeveno kompaktní zdivo, o kterém jsme se tehdy domnívali, že by mohlo jít o nejstarší stavbu na hradě. Večer nás navštívil Pepa Nos jako host Jirky Kohoutka a poseděl s námi u táboráku a spolu se svým kamarádem, jehož jméno si už pochopitelně nepamatuji, nám zazpíval pár textů od Beatles a pak si zahrál s naší účastnicí Lenkou Léblou známé písničky z Porty. Obě návštěvy proběhly v komorním stylu, nešlo o žádné koncerty, kterých by se účastnily nějaké cizí osoby. Ve středu šel Jirka Kohoutek dopoledne číhat na komisi dolů pod hrad. Ta jej ale nějakým způsobem zčásti obešla a tak se*

⁵³ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Uloženo na hradě Lukov.*

na hradě objevili dva návštěvníci, kteří se zajímali o dění na hradě. Byl jsem už z předchozího roku zvyklý, že občas nějaký návštěvník na hrad zabloudil, a tak jsem oba návštěvníky provedl hradem, seznámil s výzkumy i se stručnými dějinami hradu. Pak se mi oba pánové představili, jednalo se o archeologa Zdeňka Klanicu (viz příloha č. 16 a 17), ale to druhé jméno si už nepamatuji. Docela je rozesmálo, že Jirka Kohoutek na komisi čeká pod hradem, prý že se teda načeká. Vyslali jsme tedy jednoho účastníka za Jirkou, a nakonec na hrad přišel ještě tehdejší tajemník KV SSM a pan Pavlišťík. Po odpolední hře Finská stezka byl tradiční táborák, ke kterému přišla návštěva, mladý pár z Japonska. Předvedli jsme se mu zčásti v „historických kostýmech“ a zahráli pár her. Vyměnili jsme si adresy, mladý Japonec pak do trempských cancáků a do naší návštěvní knihy zapsal pár hřejivých slov ve své mateřštině a taky přepsal jména všech účastníků u táboráku. Ve čtvrtek pak došlo na konzervaci všech sond zasypáním, byl ještě zdokumentován objev patky portálu raně gotické brány. Jirka Kohoutek se pomalu chystal na přesun na hrad Chlum, kde měly probíhat další výzkumy. Na hrad se v podvečer začaly trousit skupiny trempů, kteří nás přesvědčovali, že zde bude na hradě tehdejším režimem netolerovaný Lukovský sraz. My jsme věděli, že o tomto víkendu nebude a podařilo se nám vykázat tyto skupiny z hradu, ale Jirka Kohoutek nás varoval, že po nás půjde policie. Uvažovali jsme o postavení zátarasu na přístupovém mostě, ale nakonec jsme se rozhodli v pátek dopoledne dokončit úklid, konzervaci sond a veškeré věci z hradu jsme přestěhovali do klubovny SSM ve vsi, která byla nedaleko srubu pana Matouše. Původně jsme chtěli ve vesnici předvést divadlo, středověkou popravu s průvodem v historických kostýmech, ale nakonec jsme si to rozmysleli. Místo toho jsme vyhlásili anketní hru, při které se skupinky účastníků vydaly do okolí zjistit názory místních domorodců na činnost Brontosaurů. Bohužel v tu chvíli se již rozběhla kola dějin. S Jarkou Řezáčovou jsme ještě šli na MNV a do JZD poděkovat za spolupráci, ale na MNV v pátek odpoledne nikdo nebyl a v JZD na nás pan předseda neměl čas, a tak si nás vyslechl kulturní referent pan Pavlišťík. Ten k našim fandům ale nepatřil. Mezitím kpt. Čala z místního okrsku pronikl do klubovny a snažil se zabavit písemností související s touto akcí, ale protože mne jako vedoucího nenašel, pobral nějaké věci a vydal se na hrad. Tam objevil šifrovaný vzkaz pro účastníky anketní hry a ve své představě o protistátním spiknutí se asi přesvědčil. Ale do rány se mu dostal alespoň Jirka Kohoutek, takže první pachatel byl zadržen. V sobotu ráno, když jsem šel do obchodu uzavřít fakturu, jsem byl legitimován kpt. Čalou a byla mi sdělena naprosto absurdní obvinění od organizování protistátního srazu, propagace Ku-Klux klanu přes pořádání sexuálních orgií na hradě. Argumentoval jsem tím, že jde o řádně povolenou svazáckou akci pod patronací SSM VUT Brno, ale moc mi to nepomohlo. Od nějaké případné domluvy pendrekem mne zachránila

poznámka jedné účastnice, že zavolá mamince, která je soudkyní KS Brno. Nicméně v doprovodu kpt. Čaly jsem musel dojít do klubovny a vydat veškeré písemnosti, filmové materiály apod. a bylo mi sděleno hodinové ultimátum k opuštění obce. Pan Matouš volal předsedovi JZD, který ho vcelku odbyl slovy „Čala je guma“, a problémem se nehodlal dříve než v pondělí zabývat. Za Jirku Kohoutka intervenoval Archeologický ústav. Účastníci akce byli přesvědčeni, že jde o připravenou hru, a docela oceňovali věrohodnost akce. Byla vyhlášena hra Útěk před Cliftóny a všichni jsme se vytráceli z Lukova směrem do Vizovic s nezbytným množstvím zavazadel, mimo veřejné prostředky dopravní a ve skrytu méně frekventovaných pěšin. Část účastníků odjela ráno domů, takže o toto dobrodružství přišla. Naštěstí se podařilo uschovat bojovou standardu Jiřího Kohoutka, která by opravdu mohla vzbuzovat asociace propagace Velkoněmecké říše. Nakonec jsme se úspěšně přesunuli do Vizovic, podařilo se nám i připlést na oslavu padesátin jednoho domorodce, který nás i pohostil. Prohlídkou zámku ve Vizovicích jsme nakonec tuto „bojovou“ hru ukončili a v neděli se rozjeli do svých domovů. Mne čekalo vysvětlení incidentu brněnským svazákům, což se vcelku povedlo, mnohem horší už bylo vysvětlování děkanovi fakulty, že nedošlo k poškození dobrého jména školy, což se povedlo jen zčásti. Ne nadarmo se říká, na každém šprochu je pravdy trochu. Přišel jsem tehdy o stipendium a o místo pomocné pedagogické síly, ale studium jsem dokončil v řádných termínech. Na policii jsem musel podat vysvětlení, jak by se řeklo v dnešní terminologii, cizojazyčné záznamy v návštěvní knize vzbuzovaly pozornost, ale nakonec mi byly všechny osobní věci vráceny. Nenašel se žádný důkaz o tom, že bych se podílel na organizování lukovských srazů, nebo se jich účastnil, a i když kádrový profil jsem díky otci neměl ideální, tak na nějaké stíhání tento incident nestačil. Časem došlo i na kpt. Čalu, ale to už je jiný příběh.⁵⁴

Přesto byly vyvozeny důsledky: práce na hradě byly do odvolání zastaveny a Jiří Kohoutek dostal úřední zákaz vstupu do areálu hradu. V roce 1985 se na hradě nesměly konat prázdninové akce, nicméně proběhla alespoň víkendová akce v květnu 1985.⁵⁵

Na přelomu srpna a září se konala ještě setkání účastníků II. turnusu s dotáčkami zvukové kulisy a obrazových detailů pro film *Větší jak slon, pilnější než včelka* autorů Pěti Šikuly a Jaši Strubla (viz příloha č. 23). Film získal Cenu Mladého světa na soutěži amatérských filmů o životním prostředí Týká se to Také Tebe v Uherském Hradišti.⁵⁶

⁵⁴ Vzpomínky Zdeňka Durďáka, zaznamenáno 31. 5. 2022, archiv autora.

⁵⁵ Vzpomínky Zdeňka Durďáka, zaznamenáno 31. 5. 2022, archiv autora.

⁵⁶ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988*. Uloženo na hradě Lukov.

4.3. Zahájení stavebně záchranných prací

Jiří Dražil uvádí okolnosti takto: *S opravami zdiva jsme začali zásluhou bývalého lukovského řídicího učitele Rudolfa Matouše v roce 1986. Rudolf Matouš s Rudolfem Petrlou a Zdeňkem Holíkem přesvědčili vedení obce, která mezitím převzala od správy státních lesů areál horního hradu, aby práce mohly pokračovat opravami hradních zdí. Zdit nás učil Rudolf Petrla, občas pomohl i Zdeněk Holík, další rok se přidal i jeho synovec Jiří Holík.*⁵⁷ Stavebně záchranné práce byly zahájeny stavebním zajištěním gotické branky. Dva týdenní turnusy brontosaurů v počtu 20 lidí dokázaly dozrát a zabezpečit zeď s brankou (viz příloha č. 27).⁵⁸ Kronika k tomu uvádí: *Hrad se konečně dostal do správy MNV Lukov, který plní povinnosti vlastníka (správce) památky I. kategorie a o hrad pečuje. Zakoupil nářadí a plechovou boudu na ně, to dopravil na hrad. Dále zajišťuje přísun materiálu (beton) na hrad a hradí stravu a jízdné účastníkům. V obou turnusech byl mimopracovní program redukován na minimum vzhledem k práci dlouho do odpoledne a malému počtu účastníků (7 osob na druhém turnusu).*⁵⁹

V roce 1987 účastníci 3 turnusů Prázdnin s Brontosaurem opravovali vstupní věž (již na jarní víkendovce byla obestavěna lešením) a přilehlé hradby, na podzim pak byla věž na víkendové brigádě provizorně zastřešena V roce 1987 již byl opět u archeologických průzkumů přítomen Jiří Kohoutek.

4.4. Obnovení archeologických průzkumů

V roce 1988 proběhly 4 turnusy Prázdnin s Brontosaurem věnované rozsáhlému archeologickému průzkumu (viz příloha č. 29, 30 a 31) opět pod vedením Jiřího Kohoutka a 2 turnusy oprav zdí na různých místech hradu.⁶⁰ Zdeněk Durďák zmiňuje, že postupně klesal zájem o účast na Prázdninách s Brontosaurem na Lukově, přesto počet přihlášek dvojnásobně až trojnásobně převyšoval kapacitu jednotlivých turnusů Prázdnin s Brontosaurem. Dále uvádí, že v letech 1988 a 1989 postupně ukončovala část organizátorů a účastníků z počátků činnosti brontosaurů na hradě svoji činnost, a to především z důvodu zakládání rodin, ukončení studia a pracovních povinností.⁶¹

⁵⁷ Vzpomínky Jiřího Dražila, zaznamenáno 11. 7. 2021, archiv autora.

⁵⁸ HOLÍK, Jiří. *Hrad Lukov 1983 – 2013*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, o. s., 2013, s. 6.

⁵⁹ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988*. Uloženo na hradě Lukov.

⁶⁰ *Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově*. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993, s. 15.

⁶¹ Vzpomínky Zdeňka Durďáka, zaznamenáno 31. 5. 2022, archiv autora.

Nový rok 1989 byl dle kroniky oslaven takto: *15 brontosaurů oslavilo Nový rok na lukovském MNV. Před půlnocí vyběhli v dobových kostýmech na hrad křepčit a zpívat.*⁶² V roce 1989 to pak byly dokonce 4 turnusy vykopávek (včetně prvního turnusu pro rodiče s dětmi) a 3 turnusy oprav, především vstupní věže a přilehlých zdí. V roce 1989 vydává MNV Lukov přílohu Lukovského zpravodaje (viz příloha č. 10 a 12) určenou účastníkům Prázdnin s Brontosauřem. Přetiskuje v ní seznam táborů na Lukově přihlášených u MěstV SSM v Brně, jako pořadatel je uveden ČŠV VUT Brno, jeden turnus se konal ve spolupráci s ZO ČSOP 12 a dalším pořadatelem bylo Brno-město. Brontosauři vítá a přeje hezký pobyt předseda MNV Rudolf Bezděčik. Lukovský kronikář a redaktor Zpravodaje Miroslav Pagáč brožuru uvádí takto: *Vážení brontosauři přátelé, piši Vám tento dopis jako projev vděku za Váš vztah k našemu hradu, jehož torzo pomáháte zachraňovat a v jehož troskách hledáte doklad o naší minulosti. Mám radost, že Vy, mladí, a ne zrovna rodáci z Lukova, jste našli takový upřímný vztah k naší památce. Že ji, ve svém volnu, nezištně, jen jako projev svého vztahu ke kulturním hodnotám národa, pomáháte zachraňovat a objevovat. Současnost možná ani nedoceňuje Vaši snahu, ale věřme společně, že ti, co přijdou po Vás, uznají a pochopí, co jste pro zachování lukovského hradu udělali. Váš vztah k našemu Lukovu Vás opravňuje počítat se mezi nás, Lukovjany. A tak Vám přeji, abyste se u nás cítili opravdu jako doma. Buďte u nás srdečně vítáni! Příloha Lukovského zpravodaje, kterou máte před sebou, byla vydána jen pro Vás, aby Vás blížeji seznámila s obcí, hradem a byla Vaším pomocníkem při Vašem pobytu u nás. Váš M. Pagáč, redaktor LZ a lukovský kronikář.*⁶³ V brožuře je dále text Jiřího Kohoutka o historii hradu Lukov, popis vývoje a současnosti obce Lukov a JZD Podhoran, dvě pověsti podepsané R. M. (Rudolf Matouš), vzpomínka Richarda Sicha na pobyt Bettyny Smetanové v Lukově, opět uvozená slovem Rudolfa Matouše. Dále je uvedena otevírací doba obchodů, pošty a úřadu, ordinační doba lékařů a autobusový jízdní řád.⁶⁴

V roce 1989 se uskutečnil první turnus pro rodiče s dětmi. Děti si hrály v sypké navážce přímo v místě archeologických sond na hradě (viz příloha č. 28), celkem se účastnilo 23 dospělých s 18 dětmi. Na hradě natáčela i televize, i když měl dr. Kohoutek stále platný zákaz vstupu na hrad.⁶⁵

⁶² *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988.* Uloženo na hradě Lukov.

⁶³ *Lukovský zpravodaj: Příloha.* 1989. Lukov: MNV Lukov a MV NF Lukov, odpovědný redaktor Miroslav Pagáč, 1989, s. 2.

⁶⁴ *Lukovský zpravodaj: Příloha.* 1989. Lukov: MNV Lukov a MV NF Lukov, odpovědný redaktor Miroslav Pagáč, 1989.

⁶⁵ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988.* Uloženo na hradě Lukov.

4.5. Vznik Základního článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova

V roce 1990 získalo Hnutí Brontosaurus právní subjektivitu a lukovští členové založili samostatný Základní článek Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova, prvním předsedou byl zvolen Jiří Dražil. Místní příznivci hradu ustanovili v Lukově občanské sdružení Spolek přátel hradu Lukova. Jeho předseda Jiří Holík postupně převzal řízení prací na hradě a zajistil pravidelný památkový a archeologický dohled. V té době zde již také působil hradní projektant Ing. Arch. Pavel Šimeček. V roce 1990 se uskutečnilo 6 turnusů Prázdnin s Brontosauřem, účastníci se věnovali především opravám předbrání, vstupní věže a přilehlých zdí. Zároveň také probíhaly brigády Spolku přátel hradu Lukova. Dotace od Ministerstva školství pokryla nákup polní kuchyně po Lidových milicích a celt na přístřešek. Jiří Kohoutek získal peníze na archeologické výzkumy až v září (pracovalo se za 10 Kč/hod), proto se turnusy přes léto věnovaly především dozdivání a účastníky sháněly dle aktuální situace.

V roce 1991 proběhly 4 turnusy Prázdnin s Brontosauřem, v roce 1992 celkem 5 turnusů, které se věnovaly především stavebně záchranným pracím, archeologickým průzkumům pouze okrajově, především z nedostatku financí. Dobrovolníci pracovali i na náročných stavebních pracích: *Tesařem opracované trámy jsme přinesli za vstupní bránu, pomocí lan vyzvedli do 2. patra, složitě se vyhnuli konstrukci střechy, příliš dlouhé trámy přřízli, usadili, nakonzerovali a mohli zazdít* (viz příloha č. 19). V turnusech je zapsáno obvykle 20 až 26 účastníků a 2 až 4 organizátoři. V kronice je uvedeno, že dobrovolníci z Hnutí Brontosaurus pracovali o víkendu se Spolkem přátel hradu Lukova. 21. 7. 1991 proběhlo vystoupení Pepy Nose a vystoupení skupinu historického šermu na hřišti v Lukově. Členové SPHL a brontosauři působili jako pořadatelská služba a koncert přinesl do pokladny SPHL asi 5 000 Kč. Na podzim 1991 proběhlo více víkendovek zaměřených na stavební práce.

Rok 1992 začal pracovními víkendovkami a pokračoval 5 turnusy Prázdnin s Brontosauřem (viz příloha č. 35). Práci na prvních turnusech určoval Jiří George Dražil. Součástí druhého turnusu bylo vystoupení Pepy Nose na Králkách. Letáček vyzývá každého, kdo se nebojí práce, aby přišel v červenci na hrad.⁶⁶ Jiří Dražil a Jiří Holík uvádí, že v těchto letech pomáhali s obnovou hradu běžně trampové i náhodní návštěvníci.

V roce 1993 během 6 turnusů probíhaly stavební práce, z nichž nejnáročnější bylo vyzdívání oblouků gotického a renesančního paláce. V jejich průběhu došlo i k objevům dosud

⁶⁶ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1989–1995. Uloženo na hradě Lukov.*

neznámých částí hradu.⁶⁷ Na podzim proběhla dvě podzimní pracovní setkání, dle pozvánky bylo možné nocovat i na obecním úřadě v Lukově.⁶⁸ V roce 1993 vyšla příloha Lukovského zpravodaje s názvem 10 let Brontosaura na Lukově (viz příloha č. 11).⁶⁹ V brožuře je aktualizovaný článek o historii Lukova od Jiřího Kohoutka, stručná historie obce Lukov a článek Zdeňka Durďáka o keramických nálezech z Lukova, shrnutí dosavadní práce brontosaurů na hradě a popis střetu s StB v roce 1984. Dále obsahuje zamyšlení Jiřího Holíka o budoucnosti práce dobrovolníků na hradě Lukov: *Přišel převrat a s ním i možnost volnosti a cestování po světě. Na Lukově dál probíhaly pravidelné letní turnusy, ale zmizely ty staré dobré skupiny, které se tu rok co rok scházely. Veškerou tíhu organizačního zabezpečení převzal Jiří Dražil, zakladatel Klubu přátel Lukova, duchovní otec turnusů rodičů s dětmi. Tato etapa, kterou můžeme nazvat bojem o přežití, trvá vlastně do těchto chvil. Nezáměr podílet se na organizování činnosti, nedostatek vedoucích, nedostatek financí a hlavně úbytek zájemců o členství v hnutí jsou problémy, se kterými se Brontosaurus na Lukově potýká. Připomíná mi potápějící se loď, u čerpadla stojí jeden muž a z posledních sil pumpuje vodu z podpalubí. Jistě všichni víte, že je to právě ing. Jiří Dražil. Přes různé osobní problémy, přestěhování do Prahy, se snaží udržet lukovskou odnož hnutí. Je to především jeho zásluha, že jsme oslavili desetiletí činnosti. Ale jak dlouho mu snaha vydrží? Bude ochoten do nekonečna věnovat svůj osobní čas? Přežije lukovský Brontosaurus rok 2000? To jsou otázky, na které odpoví čas.*⁷⁰

4.6. K Dortu pro Brontosaura v roce 1996

V roce 1994 proběhlo 7 letních turnusů Prázdnin s Brontosaurem (viz příloha č. 20), z kroniky: *Pracovní zápal nás taky velmi mile překvapil, neboť „VYKOPÁVKY“ dobrovolně pracovaly třeba i do sedmi hodin večer.*⁷¹ V tomto roce na Lukově proběhl i kurz pro organizátory Hnutí Brontosaurus, který zorganizoval Jiří Dražil.

V roce 1995 se uskutečnilo dokonce 9 letních turnusů, kdy na Lukov poprvé přijeli i američtí studenti z organizace Global Works. Rok 1996 byl ve znamení unikátní stavební záchranné akce – dozdění kleneb západního paláce. Tentokrát s devíti turnusy Prázdnin s Brontosaurem. 20. až 22. 9. 1996 proběhl na Lukově i Dort pro Brontosaura, akce k výročí

⁶⁷ HOLÍK, Jiří. *Hrad Lukov 1983–2013*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, o. s., 2013, s. 10.

⁶⁸ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1989–1995*. Uloženo na hradě Lukov.

⁶⁹ *Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově*. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993.

⁷⁰ *Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově*. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993, s. 17.

⁷¹ *Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1989–1995*. Uloženo na hradě Lukov.

10 let památkové obnovy na Lukově. Dle dobové pozvánky byla akce určena pro několik stovek účastníků. Program byl naplánován jak na hradě, tak v kulturním domě a ve škole v Lukově. Součástí bylo vystoupení šermířů, v sobotu dopoledne brigáda v obci a na hradě, odpoledne hra – dobývání hradu s vystoupením šermířů, semináře, hry a večer slavnostní vyhlášení Cen Brontosaura a country bál v kulturním domě v Lukově.⁷²

4.7. Roky 1997 až 2003 ve znamení práce a velkých her

Během roku 1997 byla během sedmi turnusů Prázdnin s Brontosaurem dostavěna a zastřešena vstupní věž (viz příloha č. 32). Na konci ulice Hradská, blízko sochy sv. Jana, byla instalována stavební buňka s připojením na vodu a elektřinu, kterou brontosauři využívali jako základnu dalších 15 let. V roce 1998 se uskutečnilo 7 turnusů Prázdnin s Brontosaurem a pokračovaly i archeologické průzkumy. Rostislav Konůpka uvádí, že v té době turisté zavítali na hrad výjimečně, tudíž účastníci táborů (zpravidla studenti) využívali nádvoří, paláce i věž ke hrám, spaní i vaření. Ojedinelé příchozí turisty prováděli po hradě právě brontosauři. Elektřina na hradě nebyla, ani žádná budova, voda se dovážela či donášela na zádech, stejně jako zásoby potravin.⁷³

V roce 1999 uspořádal Klub přátel Lukova 6 týdnů táborů, další týden Základní článek Hnutí Brontosaurus S.U.P. a jeden týden opět Američané z Global Works. V roce 2000 proběhlo 5 turnusů táborů Klubu přátel Lukova, další týden uspořádal Základní článek Hnutí Brontosaurus S.U.P. a Američané z Global Works. V roce 2000 se stal předsedou ZČ HB Klub přátel Lukova Rostislav Konůpka (viz příloha č. 33).⁷⁴

V roce 2001 strávili účastníci především prací na Svatojánce 5 turnusů Prázdnin s Brontosaurem Klubu přátel Lukova, 3 týdny se Základním článkem S.U.P. a jeden týden se Základním článkem Hnutí Brontosaurus Slunovrat. V roce 2002 práce pokračovaly na 5 turnusech Klubu přátel Lukova a 1 týdnem ZČ HB Slunovrat. V roce 2003 byly práce na Svatojánce dokončeny a účastníci 4 týdnů Prázdnin s Brontosaurem pracovali i na jiných místech po celém hradě.⁷⁵ Jiří Dražil k tomuto období uvádí (a fotografie z té doby dokládají umístění táborové kuchyně i týpí na nádvoří hradu – viz příloha č. 32): *Toto období bylo ve*

⁷² DORT PRO BRONTOSAURA LUKOV 20.–22.9.1996 [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: <http://dort.brontosaurus.cz/2004/minule/lukov/lukov.html>

⁷³ Vzpomínky Rostislava Konůpky, zaznamenáno 26. 2. 2022, archiv autora.

⁷⁴ ZČ HB Klub přátel Lukova. *Výroční zpráva 2000*, Praha, 2001.

⁷⁵ HOLÍK, Jiří. *Hrad Lukov 1983 - 2013*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, o. s., 2013, s. 16.

znamení největší aktivity Rosti Konůpky a Věrky Novotné. Jejich tábory byly typické celotáborovou akční hrou v kostýmech a Rosťa na hrad přitáhl velké dobývací hry (viz příloha č. 34), takzvané dřevárny, jichž se účastnilo i několik set bojovníků. Bylo to poslední období, kdy jsme si na hradě mohli dělat prakticky cokoli.⁷⁶ Stále každoročně probíhají i turnusy pro rodiče s dětmi pod vedením Jiřího Dražila, které mají zázemí na samotě Prádla.

4.8. Investiční akce a zvýšení návštěvnosti v letech 2004 až 2015

V roce 2004 se na hradě začíná vybírat vstupné, uskutečnilo se 5 táborů Klubu přátel Lukova. V letech 2005 a 2006 proběhlo po pěti turnusech Prázdnin s Brontosaurem, při kterých byl proveden značný objem stavebních prací na celém horním hradě. V roce 2007 se během 7 turnusů Prázdnin s Brontosaurem pracovalo především ve východním paláci, nejprve se jeho zdi odkrývaly, očistily a pak dozdily.

V roce 2008 uspěl majitel hradu obec Lukov s žádostí o dotaci z Regionálního operačního programu Střední Morava na stavbu domu pro vzdělávací aktivity na hradě, elektrifikaci hradu a vybudování expozic. Klub přátel Lukova zorganizoval 6 turnusů Prázdnin s Brontosaurem, 2 zajistil nově vzniklý článek Hnutí Brontosaurus Fénix a jeden týden sdružení Potkani z Chocně. V roce 2009 proběhlo 5 turnusů Prázdnin s Brontosaurem Klubu přátel Lukova, 2 pořádal článek Hnutí Brontosaurus Fénix a jeden týden sdružení Potkani z Chocně.

Během 4 turnusů Prázdnin s Brontosaurem organizované Klubem přátel Lukova v roce 2010 pokračovaly konzervační práce na hradě, další dva tábory uskutečnil Základní článek Fénix a jeden sdružení Potkani z Chocně. Postupně se navýšil počet turnusů pro rodiče s dětmi až na tři. Rok 2010 byl poslední, kdy si děti mohly hrát po celý den na hradě, zatímco rodiče pracovali. Pak to již nebylo kvůli zvyšující se návštěvnosti možné.⁷⁷

V roce 2011 byla opravena komunikace na hrad a velkou návštěvnost zaznamenaly kulturní akce na hradě. V roce 2011 a 2012 proběhlo shodně 5 turnusů Prázdnin s Brontosaurem Klubu přátel Lukova, 2 pořádal článek Hnutí Brontosaurus Fénix a jeden týden sdružení Potkani z Chocně.⁷⁸

V roce 2013 proběhlo kromě 7 turnusů Prázdnin s Brontosaurem na hradě ve dnech 6.–8. 9. 2013 Potáborové setkání 2013 ...aneb Lukov po 30 letech dobrovolnictví. Bohatý program spolu s prezentací vykopávek, dobrovolnickou brigádou, výstavami a dílnami byl určen více

⁷⁶ Vzpomínky Jiřího Dražila, zaznamenáno 11. 7. 2021, archiv autora.

⁷⁷ Vzpomínky Jiřího Dražila, zaznamenáno 11. 7. 2021, archiv autora.

⁷⁸ HOLÍK, Jiří. *Hrad Lukov 1983 - 2013*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, o. s., 2013, s. 19.

než stovce účastníků z řad současných i bývalých brontosaurů i veřejnosti. Akce vyvrcholila večerní oslavou 30 let oprav hradu Lukova s koncertem.⁷⁹ V tomto roce se práce začaly přesouvat na dolní hrad. Stále větší oblibu si získávají i svatební obřady a svatební focení v areálu hradu. Prakticky každý měsíc se na hradě koná nějaká kulturní akce.⁸⁰ V roce 2013 byly vyvěšeny i první hnízdní budky v okolí hradu a od té doby se brontosauři starají o jejich pravidelný monitoring a údržbu (viz příloha č. 43).

V roce 2014 se uskutečnilo 7 turnusů Prázdnin s Brontosauřem na hradě zajištěných, jak článkem Klub přátel Lukova, tak článkem Fénix.⁸¹ V roce 2014 Hana Ondráková založila dětský brontosauří oddíl v Pardubicích, tzv. BRĎO, které je součástí Klubu přátel Lukova a zpravidla jezdí na tábor na hrad Lukov. V roce 2014 se předsedkyní Základního článku Hnutí Brontosaurus stala Hana Ondráková. V roce 2015 se uskutečnilo 6 turnusů Prázdnin s Brontosauřem, organizátory byly základní články Klub přátel Lukova, Fénix a Orchis. Na podzim byla vysvěcena hradní kaple sv. Jana Křtitele⁸², akce se účastnili členové Klubu přátel Lukova (pozn. autora). V roce 2016 proběhlo 7 turnusů Prázdnin s Brontosauřem (Klub přátel Lukova a Chudák svišť), účastníci se zabývali převážně pracemi na dolním hradě.⁸³ Každoročně stále probíhají i turnusy pro rodiče s dětmi pod vedením Jiřího Dražila, které mají zázemí na samotě Prádla (viz příloha č. 44).⁸⁴

4.9. Hrad Lukov památkou roku 2016

Z výroční zprávy Spolku přátel hradu Lukova: *V roce 2017 Lukov získal titul Památka roku 2016. Hrad Lukov získal titul „Památka roku“. Šest slov lakonického konstatování v sobě skrývá 35 let neúnavné práce několika generací dobrovolníků, kvalitní a profesionální práci zaměstnanců správy hradu i koncepční práci vedení našeho spolku. Ocenění jsme získali za památkovou obnovu a zpřístupnění věže Svatojánky v roce 2016.*⁸⁵ Stále se rozšiřuje i nabídka kulturních akcí na hradě pro veřejnost, např. o koncerty a pozorování hvězd. 6 turnusů Prázdnin s Brontosauřem zajišťovaly články Klub přátel Lukova a Chudák svišť, účastníci se převážně zabývali pracemi na dolním hradě.

⁷⁹ *Potáborové setkání 2013* [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: <https://potaborovesetkani.webnode.cz/>

⁸⁰ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2013*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2014.

⁸¹ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2014*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015.

⁸² *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2015*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2016.

⁸³ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2016*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2017.

⁸⁴ Vzpomínky Jiřího Dražila, 11. 7. 2021, archiv autora.

⁸⁵ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2017*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2018.

V roce 2018 bylo 5 týdnů táborů zorganizovaných Klubem přátel Lukova.⁸⁶ V tomto roce také uběhlo 35 let od zahájení činnosti dobrovolníků z Hnutí Brontosaurus na hradě Lukov. V lednu se Jiří Dražil a Hana Svatošová zúčastnili Konference K28 Hnutí Brontosaurus na Kaprálově Mlýně s příspěvkem k výročí.

V roce 2019 byla k tomuto výročí uspořádána na hradě ve výstavních prostorech západní paláce výstava Brontosauři na Lukově – 35 let činnosti dobrovolníků z Hnutí Brontosaurus na hradě Lukov. Na výstavu byly naskenovány diapozitivy Jiřího Dražila, doplněné fotografiemi dalších účastníků. Jiří Dražil taktéž sestavil průvodní slovo. Součástí výstavy byla rekonstrukce kuchyně na hradě s původním vybavením.⁸⁷ V roce 2019 se uskutečnilo 5 turnusů táborů zorganizovaných Klubem přátel Lukova.⁸⁸ Přes problematickou situaci v důsledku covid opatření se v roce 2020 podařilo uspořádat 6 turnusů táborů Hnutí Brontosaurus.⁸⁹ Omezení zejména kulturních akcí poznamenalo i rok 2021, přesto proběhly 4 turnusy Prázdnin s Brontosauřem a návštěvnost hradu překonala hranici 30 000 evidovaných návštěvníků.⁹⁰

4.10. Současnost

V roce 2021 měl Základní článek Klub přátel Lukova 155 řádných členů. Každoročně jsou plánovány 3 turnusy Prázdnin s Brontosauřem pro rodiče s dětmi s ubytováním účastníků na samotě Prádla pod hradem pod vedením Jiřího Dražila. Počet účastníků je na některých turnusech již ustálený a složený z pravidelných účastníků. Nové účastníky se daří oslovovat obtížněji. Turnusy pro mládež probíhají dle zájmu organizátorů. Práce na hradě řídí Spolek přátel hradu Lukova, pracuje se obvykle v pracovní dny 5 hodin denně. Ve volném čase probíhá program dle programových cílů Hnutí Brontosaurus. Víkendovky se konají zejména ve spojení s kulturními akcemi na hradě. Pravidelná je účast brontosauřů na kulturních akcích hradu, zejména na Dni stromů a Dni hradu, kde je obvykle připraven stánek Hnutí Brontosaurus s dílničkami a informačními materiály. Od počátku působení Hnutí Brontosaurus se aktivně účastní Jiří Dražil (viz příloha č. 39, 40 a 41) a Jan Kopa, nicméně mnoho účastníků jezdí opakovaně.

⁸⁶ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2018*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2019.

⁸⁷ Výstavu i příspěvek na konferenci spolu s Jiřím Dražilem připravovala autorka této práce.

⁸⁸ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2019*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2020.

⁸⁹ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2020*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2021.

⁹⁰ *Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2021*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2022.

BRĎO, Brontosauří dětský oddíl spadající pod Klub přátel Lukova, má své schůzky v Pardubicích. Tradičně pořádá víkendovku spojenou s údržbou a monitoringem hnízdních budek v okolí hradu a letní tábor pro děti.

4.11. Objem dobrovolnické práce, celková čísla

Jiří Holík, předseda Spolku přátel hradu Lukova (viz příloha č. 38), uvádí k dobrovolnické práci brontosaurů toto: Od roku 1983 do roku 1987 probíhaly především archeologické průzkumy, organizoval práce na hradě pod hlavičkou MNV Lukov pan Rudolf Petrla, který na hrad dojížděl téměř každý den (práce vedl Jiří Kohoutek). Od roku 1996 se přidali dobrovolníci z Lukova. Podíl dobrovolnické práce dobrovolníků z Klubu přátel Lukova byl v té době 90 procent. V roce 1990 vznikly spolky Spolek přátel hradu Lukova a Základní článek Klubu přátel Lukova, podíl práce brontosaurů byl stále dominantní. Po roce 1996 přibývali dobrovolníci z jiných článků Hnutí Brontosaurus i brigády Spolku přátel hradu Lukova (SPHL), a podíl práce brontosaurů je stále okolo 70 procent. Od roku 2005 má SPHL celý hrad pronajatý od obce Lukov, Jiří Holík se stal stálým zaměstnancem hradu a práce se profesionalizovaly. Přesto i v tomto období uvádí práci brontosaurů jako nezastupitelnou, i když je objem prací brontosaurů dle jeho odhadu asi 25 procent.⁹¹

Celkem do roku 2021 proběhlo na Lukově více než 210 zpravidla týdenních turnusů Prázdnin s Brontosauřem pořádaných Základním článkem Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova (respektive brněnskou pobočkou SSM VUT Brno před rokem 1990). Také proběhlo přibližně 20 turnusů pořádaných jinými články Hnutí Brontosaurus, Fénix, S.U.P. Chudák Svišť a Slunovrat. Dále se zapojili američtí studenti z organizace Global Works a sdružení Potkani z Chocně. Zvláště v předrevolučním období na hradě pomáhali také trampové a náhodní turisté. Bylo uspořádáno i přes 200 víkendových akcí.

Celkem bylo do roku 2021 odpracováno přes 1 000 dnů, přibližně 100 000 brigádnických hodin. Účastnilo se přes 2 000 jednotlivých účastníků, většina z nich opakovaně. Kromě toho musíme započítat také desetitisíce hodin přípravy akcí, nutné byrokracie, stavění a bourání táborových staveb, vaření, nákupů, vedení účastníků...⁹²

Počet členů Klubu přátel Lukova dle dostupných dat v roce 2005 byl 111, od roku 2013 se zvyšoval (137 členů v roce 2013) až po nejvyšší počet 169 členů v letech 2016 a 2017. V roce 2021 se snížil na číslo 155 členů základního článku. Předsedy byli zvoleni Jiří Dražil (1990 až

⁹¹ Rozhovor s Jiřím Holíkem, zaznamenáno 4. 6. 2022, archiv autora.

⁹² Spočítáno dle výročních zpráv a kroniky a doplněno rozhovorem s Jiřím Dražilem, archiv autora.

2000), Rostislav Konůpka (2000 až 2014) a Hana Ondráková (od 2014 až dosud). Od roku 2014 je součástí i dětský oddíl BRĎO v Pardubicích, který vede Hana Ondráková.⁹³

4.12. Význam dobrovolnické práce na hradě Lukov

Jiří Holík uvádí na dotaz ohledně významu dobrovolnické práce na hradě: *Lukov od samého počátku byl postaven na práci dobrovolníků a tak to je až do současné doby. Role dobrovolníků je naprosto nezastupitelná i nadále. Hrad bez dobrovolníků by nebyl hradem, Lukov by nebyl Lukovem. Spousta z nich dala hradu srdce a často i několik let svého života. Někteří, jako třeba Jiří Dražil, celý svůj život. A další výrazné osobnosti: Jan Kopa, Zdeněk Durd'ák, Ivoš Vlk, Věrka a Rost'a Konůpkovi... Hrad zde stojí díky dobrovolníkům. HB by mělo být na výsledky své práce na Lukově náležitě pyšné a mělo by je umět prodat ve svůj prospěch. Podobnou, dlouhotrvající aktivitu nenajdete na území celé republiky.*⁹⁴

⁹³ Výpis z Brontosauřího informačního systému. Poskytnuto Dalimilem Tomanem, duben 2022.

⁹⁴ Rozhovor s Jiřím Holíkem, zaznamenáno 4. 6. 2022, archiv autora.

5. Jak to vidí dobrovolníci (dotazníkové šetření)

5.1. Charakteristika respondentů

Oslovila jsem k účasti v anketě, jak současné účastníky Prázdnin s Brontosaurem, tak bývalé účastníky z různých období. S některými jsem natočila rozhovory osobně, další jsem oslovila e-mailem. Mým cílem bylo získat co nejrozmanitější vzorek respondentů, především pokrýt co nejdélší časový úsek konání Prázdnin s Brontosaurem na Lukově.

Celkem jsem získala odpovědi od 24 respondentů, z toho 13 přišlo e-mailem a 11 rozhovorů jsem natočila od července 2021 do června 2022. Respondenty jsem evidovala pouze pod křestním jménem nebo přezdívkou, k zasazení do času jsem použila rok narození. Ročníky narození zúčastněných osob jsou v rozpětí od roku 1956 do roku 2004, s vyloučením ročníků 1984 až 1994.

Respondenti byli seznámeni s cíli dotazníkového šetření. Rozsah jednotlivých odpovědí se velmi různil, od jedné věty po rozsáhlé odstavce, což ale není pro vyhodnocení podstatné.

5.2. Cíle, přehled otázek

Jedním z cílů dotazníků bylo získat osobní pohled účastníků na Prázdniny s Brontosaurem na Lukově a zjistit jejich motivaci k opakované účasti. Avšak neméně důležitým cílem bylo zachytit prostřednictvím jejich výpovědí proměnu táborů na Lukově v čase, jak z hlediska dobrovolnické práce, tak dalších okolností, např. vlivu zvyšující se návštěvnosti hradu.

Otázky byly pro všechny respondenty shodné:

Kdy jsi byl(a) poprvé na Lukově?

Jaká byla Tvoje očekávání při první návštěvě a splnila se?

Jaké byly Tvé nejsilnější zážitky a pocity z prvního pobytu na Lukově?

Kolikrát jsi byl(a) (i přibližně) na Lukově následně?

Proč jsi jel(a) opakovaně?

Jaké byly největší změny při opakovaných pobytech na Lukově (faktické i pocity)?

Jaké jsou Tvé nejsilnější zážitky a pocity z posledního pobytu na Lukově a kdy tento pobyt probíhal?

Budeš jezdit stále na Lukov (případně proč již nejezdíš na Lukov)?

5.3. Vyhodnocení odpovědí na jednotlivé otázky

5.3.1. Kdy jsi byl(a) poprvé na Lukově?

Rozsah odpovědí zahrnoval různé roky první účasti respondentů na Lukově. 5 respondentů se účastnilo již prvních Prázdnin s Brontosaurem na Lukově v roce 1983 a jeden v roce 1987. Dalších 4 respondenti se účastnili poprvé některého tábora mezi roky 1990 a 2000. Nejvíce respondentů uvádělo svoji první účast mezi roky 2000 a 2010, bylo jich celkem 12. Po roce 2010 byli na Lukově poprvé 2 respondenti.

5.3.2. Jaká byla Tvoje očekávání při první návštěvě a splnila se?

Očekávání respondentů lze rozdělit do dvou velkých okruhů: první z nich je cílená samotná památka, archeologické průzkumy a obnovu hradu – tento důvod uvádí jako hlavní 12 respondentů. Atraktivní je pro ně především možnost přímé účasti na procesu. Druhým velkým okruhem je pobyt v přírodě (ve většině případů uvedeno ve spojitosti s dětmi) a k tomu se také připojují (ve dvou případech) nízké náklady. Respondenti také uvádějí očekávání poznání nových (fajn) lidí a zahrát si hry. Všichni uvádějí, že se jejich očekávání splnila.

5.3.3. Jaké byly Tvé nejsilnější zážitky a pocity z prvního pobytu na Lukově?

Nejčastěji uváděným zážitkem je práce na hradě (více než polovina), některými respondenty je nazývána doslova jako těžká práce, dokonce ji jeden účastník definuje jako překročení vlastních hranic. Další tři účastníci jmenují atmosféru hradu, genius loci místa. Jeden účastník doslova napsal, že pro něj byla nejsilnějším zážitkem divokost místa. Jeden uvádí jako největší přednost možnost „mít hrad pro sebe“. Jeden účastník vyzdvihuje smysluplnost práce a jeden uvádí, že z nejsilnějších zážitků bylo nadšení účastníků pro archeologické výzkumy a jeden byl specifický: Vznikl film...a ten dostal později cenu na Ekofilmu (jedná se o amatérský ekofilm Týká se to Také Tebe pozn. autora) Uherském Hradišti.

Dalšími uvedenými nejsilnějšími dojmy byly dobrá parta (v šesti odpovědích), potom i týden bez civilizace (dvakrát). Jednou byla odpověď „blázinec“, a jeden, že mu pobyt pomohl k získání sebevědomí z toho, kolik toho dokáže.

5.3.4. Kolikrát jsi byl(a) (i přibližně) na Lukově následně?

Vzorek respondentů má široký rozptyl četnosti návštěv na Lukově. Nejméně jsou zastoupeni respondenti do 10 návštěv (1× 2, 3, 5, 6 let), 10 účastníků uvedlo, že byli na akcích na Lukově 10 až 17×. A nakonec 10 respondentů nechtělo uvést četnost číslem a uvedlo nepočítaně, mockrát (znamená to účast 25 a více, až 40). Naprostá většina respondentů uvedla, že po první návštěvě následovaly další, ihned následující rok a pokud k tomu nebyly vážné důvody, tak pokračovaly v řadě.

5.3.5. Proč jsi jel(a) opakovaně?

Nejčastěji uvedená odpověď byla „parta“ nebo „lidi, které mám ráda“, vyskytuje se u 20 respondentů. 5 dále uvedlo, že jezdí kvůli hradu, jeden to rozvedl tak, že zažil „dobrodružství v přímém přenosu“, přičemž to bylo napsáno v souvislosti s vykopávkami, a jeden je rád „že je za námi něco vidět“ a možnost si užít hry na zřícenině. Ve dvou odpovědích bylo jako důvod uvedeno, že respondenti tábor organizovali, a jedna byla „že to bylo potřeba“ a „bylo to fajn“.

5.3.6. Jaké byly největší změny při opakovaných pobytech na Lukově (faktické i pocitové)?

Odpovědi na tuto otázku byly nejrozsáhlejší. Rozdělím je do několika okruhů, přičemž v jedné odpovědi se vyskytovalo i více okruhů.

- 1) **Hrad se proměnil v památku. Omezení pohybu a pobytu na hradě v důsledku zvyšující se návštěvnosti.** Tento motiv se vyskytl v odpovědích ve více než polovině případech a to ve všech věkových kategoriích respondentů. Např.: „z hradu je již úplně kulturní podnik, romantika je už v háji“ nebo „teď je to krásné, opravené, udělalo se tam moc práce, chápu, že si musí hrad na sebe vydělat, a stal se z něj klasický návštěvnický hrad...“, „je to jiný hrad, než jsem znal“, „už to není to opuštěné tajemné sídlo, už je to takový trošku Kárlštejn. Zlínský Kárlštejn,“ a „už to nebyl náš hrad, ale hrad pro spoustu lidí. Ale byl jsem rád, že se mu daří, na druhou stranu, že se zlepšuje.“ Ve dvou případech výslovně uvádí lítost nad tím, že si děti již nemohou hrát na hradě, případně pomáhat při práci na hradě. Dvakrát byl též zmiňován nepříliš citlivý přístup správce hradu k účastníkům.
- 2) **Změna komfortu při pobytu na hradě, případně na samotě Prádlu pod hradem, kde jsou ubytováni účastníci Prázdnin s Brontosaurem pro rodiče s dětmi.** Dva z respondentů změny (elektrika, možnost vyjet autem) vyzdvihují, ale podstatná část

respondentů vzpomíná na pobyty bez vymožeností jako na pro ně rozhodně přitažlivější (10 respondentů). Jeden dokonce uvažoval, že po zavedení elektriny ukončí své pobyty na Lukově. Další dva vidí negativně možnost jezdit autem na tábořiště. Např: „Začala se vytrácet jednoduchost“. Ale dle jednoho respondenta nyní už noví účastníci vyžadují větší komfort.

- 3) **Změna přístupu účastníků.** Část respondentů zmiňuje změnu chování účastníků, často v souvislosti s předchozím okruhem odpovědí. Dle jejich odpovědí ubývá společných aktivit v důsledku zvýšení komfortu a užitím mobilních telefonů a automobilů nastává větší individualizace zábavy (5× uvedeno). Méně se dle nich chodí na společné vycházky a výlety. „To mě jako docela štve, lidi už nechoděj.“
- 4) **Ostatní.** Jeden respondent uvedl, že je práce méně zajímavá, především v souvislosti s přesunem na dolní hrad a absencí archeologických průzkumů. Jeden uvedl, že je práce stále stejná, jiný že tam není práce pro ženy. Jeden uvedl, že se těžko smířoval se stavebními změnami (ale už se s nimi smířil). Jeden pouze konstatoval: „soupe se míchačka“. Dva uvedli, že se „mění lidi“, bez jakékoliv konotace. A jedna odpověď obsahovala mimo jiné i toto: „Ale zase pořád se na tom hradě spí, a v noci tam samozřejmě nikdo není, takže takové to, jakože si lehneš, kam chceš, v tom jádru, pod jakýkoliv hvězdy chceš. Takže v tom to jako zůstává stejný.“

5.3.7. Jaké jsou Tvé nejsilnější zážitky a pocity z posledního pobytu na Lukově a kdy tento pobyt probíhal?

Odpovědi na tuto otázku byly velmi různorodé: část účastníků uvedla, že se na posledním pobytu nic zvláštního nestalo, bylo to příjemné jako vždy (celkem 6). Pouze akcentovali to, že se méně chodí na výlety (dva respondenti) a jeden, že jsou již více v přírodě mimo hrad. Někteří uvedli specifické zážitky: spaní na hradě pod hvězdami, odcházení věrných účastníků z důvodu zakládání rodin, dobrý pocit z dobře odvedeného tábora, nabourání traktůrku s organizátory, „když se mi vrátilo dítě, které tady bylo, bylo mu zhruba deset let a teďko je mu devatenáct a přijelo s tím, že „Strejdo pojd', budu si s tebou hrát!“.

5.3.8. Budeš jezdit stále na Lukov (případně proč již nejezdíš na Lukov)?

Na tuto otázku jednoznačně ano odpovědělo 9 respondentů. 5 respondentů uvedlo, že se přijedou podívat na Den hradu nebo nějakou jinou akci na hrad, jeden z nich jako důvod uvedl:

„je to naše srdcovka, stále se zajímám o to, jak to roste, ale už mi tam chybí ten klid, který mě kdysi tak nabíjel“, případně uvedli jako důvod to, že se účastní táborů na jiných lokalitách. 2 zvažují, že opět pojedou. 5 uvedlo, že již na Lukov nejezdí, z toho 3 uvedli, že pořádají akce na jiné lokalitě, jeden již nejezdí na žádné akce a jeden uvedl, že je důvodem jeho věk.

5.4. Shrnutí dotazníkového šetření

Z odpovědí respondentů vyplývá, že se všem splnila očekávání, která měla před první návštěvou dobrovolnické akce na Lukově, a to i když byla jejich motivace k účasti různá. Naprostá většina respondentů uvedla, že po první návštěvě následovaly ihned další, opakované, a často bez přerušení po více let. Již méně jednoznačné odpovědi byly na otázku, zda budou jezdit na Lukov i v budoucnosti, jednoznačně kladně na ni odpověděla méně než polovina respondentů.

Motivace účastníků k prvnímu pobytu a k opakovaným pobytům se významně liší – u opakovaných pobytů převažují odpovědi akcentující touhu opět se setkat s lidmi, s kterými na Lukově již byli, hrad a dobrovolnická práce jsou zmiňovány, ale ustupují do pozadí.

Všichni účastníci vnímají a často rozsáhle komentují změny na dobrovolnických akcích v průběhu jejich opakovaných návštěv. Z jejich odpovědí je patrné, že je to téma, které vyvolává u respondentů mnoho emocí. Někteří mají pocit, že Lukov už není „jejich“ hrad, někteří tuto skutečnost nesou těžce, ale další zároveň akceptují rozvoj hradu a vnímají proces jako nezvratný a vlastně prospěšný pro hrad. Tyto odpovědi však souvisí pouze se samotným pobytém dobrovolníků na hradě⁹⁵, v souvislosti s charakterem dobrovolnické práce jsou změny zmiňovány velmi ojediněle a zjevně nejsou účastníky vnímány jako zásadní. Více než polovina respondentů také vnímá spíše negativně zvýšení komfortu na hradě a změny v ubytování dobrovolníků na samotě Prádla. Vidí v těchto skutečnostech i příčinu menší soudržnosti kolektivu, zvláště při mimopracovních aktivitách.

5.5. Závěr z dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření ukázalo, že pro respondenty byla a stále je dobrovolnická práce samozřejmou součástí akcí na Lukově, v jejich očích neprošla zásadnější proměnou a je stále jedním z důvodů, pro který jsou pro ně akce na Lukově přitažlivé. V průběhu času, vlivem opakovaných návštěv, nabývají na důležitosti navázaná přátelství a pocit sounáležitosti.

⁹⁵ V odpovědích je tímto pojmem myšlen tzv. horní hrad, tj. zpoplatněný prostor hradního jádra – pozn. autora.

Proměny prostředí respondenti citlivě vnímají a vyrovnávají se s nimi různě, nicméně ve většině případů pro ně nebyly, a nejsou ani nyní, důvodem k ukončení návštěv na Lukově.

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce byl popis působení dobrovolníků z Hnutí Brontosaurus na hradě Lukov od jejich zahájení v roce 1983 přes vznik samostatného článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova až do dnešních dnů s přihlédnutím k dotazníkovému šetření i osobním výpovědím, které napomohly k hlubšímu porozumění fenoménu kontinuální dobrovolnické práce v horizontu čtyřiceti let. K dosažení těchto cílů byly zvoleny dva metodologické přístupy. Nejdříve byla provedena rešerše písemných zdrojů, které zahrnují nejenom odborné publikace a kvalifikační práce na téma hrad Lukov a Hnutí Brontosaurus a výroční zprávy dotčených spolků, ale využity byly i osobnější zdroje. Velmi cenným pramenem se autorce jeví kroniky Hnutí Brontosaurus na Lukově, které pokrývají období od roku 1983 až do roku 1995. V nich získala zejména informace o počátku dobrovolnické práce na hradě Lukov, a to v různých podobách. Je nutné zmínit i rozsáhlý archiv Jiřího Dražila, který měla autorka k dispozici již při zadání své bakalářské práce.

Druhý metodologický přístup se opíral o výzkum v oblasti orálních pramenů, kde autorka využila především osobní setkání s pamětníky a účastníky aktivit Hnutí Brontosaurus i rozhovory se současným správcem hradu, předsedou Spolku přátel hradu Lukova Jiřím Holíkem, které významnou měrou přispěly k získání širších souvislostí v pohledu na danou tematiku a také nastínily vize rozvoje hradu Lukov. Nedílnou součástí této práce je nicméně i dotazníkové šetření, které bylo sestaveno tak, aby se podařilo najít odpověď na otázku, kterou si autorka klade již v začátku své práce: jak lze zhodnotit motivaci účastníků k účasti na dobrovolnických akcích na Lukově a je možné zachytit proměnu těchto akcí v průběhu času?

Předkládaná práce tedy uceleně dokumentuje rozsah dobrovolnických aktivit účastníků akcí Hnutí Brontosaurus, které pokrývají období od roku 1983 až po současnost. Přibližuje nejenom náročnost zapojení dobrovolníků při stavebně-konzervačních pracích při záchraně cenné historické památky, ale i jejich nepochybnou preciznost, která se byla nezbytná při participaci na archeologických výzkumech. Především pak ukazuje zásadní roli nadšenců z řad brontosaurů při proměně hradu Lukov ze zříceniny zarostlé nálety a kopřivami až k vyhlášení Památkou roku v roce 2016 a dále do dnešních dnů, kdy Klub přátel Lukova je stále jedním z nepočtenějších článků Hnutí Brontosaurus. Zajímavým fenoménem je nesporně také oblast mimopracovních činností dobrovolníků, která vždy tvořila jeden z klíčových prvků aktivit na kdysi opomíjené lokalitě v oblasti Hostýnských vrchů. Zážitkový a vzdělávací program je totiž nedílnou součástí akcí Hnutí Brontosaurus již od počátku, a na Lukově byl umocněn prostředím romantické hradní zříceniny vhodným k inscenaci náročných kostýmovaných her. Autorka

dává v této oblasti největší prostor aktivitám před rokem 1989, kdy akce Hnutí Brontosaurus byly pro mladé lidi jednou z mála příležitostí, jak skloubit smysluplnou práci pro záchranu cenné historické památky s neotřelým a v té době neobvyklým programem stavičím na zážitkové pedagogice. Aktivity Hnutí Brontosaurus na hradě Lukov před rokem 1990 byly ovlivněny specifiky tehdejšího režimu, ale je překvapující významná spolupráce brontosaurů s Místním národním výborem a Jednotným zemědělským družstvem. Tato oblast by byla vhodná k dalšímu výzkumu spojeného s vyhledáním a studiem archivních dokumentů.

Zájem historiků i odborníků z řad místních obyvatel o hrad Lukov se datuje už od konce 19. století, ale ve velké míře probíhal až ve druhé polovině 20. století. Zásadním milníkem byl ovšem rok 1983, kdy byl zahájen systematický archeologický výzkum zříceniny pod vedením Jiřího Kohoutka, který od samého začátku počítal s členy Hnutí Brontosaurus jako pracovní silou. Právě motivace pro opakovanou činnost brontosaurů na hradě Lukově, kde se vystřídalo mnoho generací, byla cílem dotazníkového šetření. Zde autorka konstatuje, že hlavním motivem je především pocit sounáležitosti a navázaná přátelství. To, že je objektem dobrovolnické práce hrad, hrálo roli především při prvních návštěvách Lukova, při dalších to již pro účastníky bylo samozřejmou součástí pobytu. Respondenti též vnímali změny při pobytu na Lukově vlivem stoupající návštěvnosti hradu a zlepšením jeho komfortu a dostupnosti. Zde je nutné podotknout, že původní romantická koncepce pobytu na hradě a možnost využívání *genia loci* pro pořádání rozsáhlých příběhových herních aktivit v průběhu let postupně mizí a dochází tak k jisté profesionalizaci práce, ale hlavně podmínek pobytu, což účastníci a pamětníci berou na vědomí s jistou nostalgickou nevolí. Možnost volného pohybu po hradu, stejně jako pobyt přímo v prostorách rozlehlého sídla, umožňoval účastníkům prožívat pevnější pouto s danou lokalitou. Nicméně respondenti poukazují na velký pokrok v oblasti výzkumu i v současné podobě hradu, který je dnes ceněnou památkou dokazující historický význam hradu pro celé okolí. Velký podíl dobrovolníků z Hnutí Brontosaurus na záchraně hradu Lukov potvrzuje i jeho současný správce Jiří Holík, který zdůrazňuje jejich zásadní roli již od prvních záchranných prací v roce 1983. V současné době stále přetrvává zájem účastníků o akce na hradě, který se pro mnohé stal nedílnou součástí jejich životů. Závěrem ocitujme slova z tradiční písně, kterou Jiří Dražil každé ráno budí účastníky akcí: „Na Lukov zas pojedem, tam se dobře zpívá.“

Seznam obrazových příloh

1. Vstupní věž, 1985. Foto: Jiří Dražil.
2. Vstupní věž, 2022. Foto: Hana Svatošová.
3. Vstupní věž, 1987. Foto: Jiří Dražil.
4. Vstupní věž s expozicí, 2022. Foto: Hana Svatošová.
5. Západní palác, 1983. Foto: Zdeněk Durďák.
6. Západní palác, uvnitř jsou umístěny expozice a nahoře je vyhlídková terasa, 2022. Foto: Hana Svatošová.
7. Gotická branka, 1983. Foto: Zdeněk Durďák.
8. Gotická branka, 1986. Foto: Jiří Dražil.
9. Gotická branka, 1922. Foto: Hana Svatošová.
10. Titulní strana přílohy LUKOVSKÉHO ZPRAVODAJE z roku 1989. Foto: Hana Svatošová.
11. Titulní strana přílohy LUKOVSKÉHO ZPRAVODAJE z roku 1993. Foto: Hana Svatošová.
12. Druhá a třetí strana přílohy LUKOVSKÉHO ZPRAVODAJE z roku 1989. Foto: Hana Svatošová.
13. Článek z neznámého periodika, zařazeno v roce 1983. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.
14. Text Rudolfa Matouše z 16. 7. 1984. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.
15. Kroniky Hnutí Brontosaurus uložené v expozici na hradě Lukov spolu s oceněním Památka roku 2016. Foto: Hana Svatošová.
16. Dopis D. Antošové Místnímu národnímu výboru v Lukově, přetištěno v LUKOVSKÉM ZPRAVODAJI, zařazeno v roce 1984. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.
17. Dopis Z. Klanici předsedovi zemědělského družstva v Lukově, přetištěno v LUKOVSKÉM ZPRAVODAJI, zařazeno v roce 1984. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.
18. Článek z Mladé fronty ze dne 7. 9. 1988. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.
19. Práce na zastřešení vstupní věže, rok 1991. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1989–1995. Foto: Hana Svatošová.
20. Strana kroniky z roku 1994. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1989–1995. Foto: Hana Svatošová.
21. Dokumentace sondy, 1983. Foto: Zdeněk Durďák.
22. Vztyčení brontosaurí vlajky na pilíři, 1983. Foto: Zdeněk Durďák.
23. Natáčení filmu *Větší jak slon, pilnější než včelka* autorů Péti Šikuly a Jaši Strubla. Film získal Cenu Mladého světa na soutěži amatérských filmů o životním prostředí Týká se to Také Tebe v Uherském Hradišti, 1984. Foto Jiří Dražil.

24. Koncert Pepy Nose na hradě Lukov v roce 1983. Foto: archiv Spolku přátel hradu Lukova.
25. Průvod Lukovem při hře Morová rána, 1983. Foto: Jiří Dražil.
26. Sonda na nádvoří, 1984. Foto: Zdeněk Durďák.
27. Účastníci druhého týdne PsB 1986 ukazují první doplněný kámen opravené gotické brány. Foto: Jiří Dražil.
28. Rudolf Petrla a Jiří Kohoutek, první turnus Prázdnin s Brontosaurom pro rodiče s dětmi, 1989. Foto: Jiří Dražil.
29. Táboření na nádvoří, 1988. Foto: Jiří Dražil.
30. Nález rezného kachle z 1. poloviny 16. století s vyobrazením šlechtice, 1988. Foto: Zdeněk Durďák.
31. Nález džbánu z 1. poloviny 16. století, 1988. Foto: Zdeněk Durďák.
32. Zastřešování vstupní věže v roce 1997, vlevo týpí a kuchyně účastníků. Foto: Jiří Dražil.
33. Rostislav Konůpka, 2008. Foto: archiv Rostislava Konůpky.
34. Inscenace bitvy na hradě, 1999. Foto: archiv Rostislava Konůpky.
35. Spárování zdí, 1992. Foto: Jiří Dražil.
36. Památkář Radim Vřla, 1998. Foto: archiv Spolu přátel hradu Lukova.
37. Archeologický výzkum budovy u východní hradby před stavbou hospodářského objektu, 2010. Foto: Hana Svatošová.
38. Jiří Holík, 2022. Foto: Hana Svatošová.
39. Zdeněk Holík a Jiří Dražil, 1988. Foto: archiv Spolku přátel hradu Lukova.
40. Jiří Dražil, 2010. Foto: Hana Svatošová.
41. Jiří Dražil, 2019. Foto: Hana Svatošová.
42. Znak Základního článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova. Archiv Hany Svatošové.
43. Výroba a umístění budek v okolí hradu, čtvrtá zprava Hana Ondráková, 2013. Foto: Hana Svatošová.
44. Tábor pro rodiče s dětmi s husitskou tematikou před ubytováním na samotě Prádla, 2016. Foto: Hana Svatošová.

Seznam dalších příloh

1. Graf č. 1. Vývoj návštěvnosti hradu Lukov v letech 2008-2021. Zdroj: Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2021.

Zdroje

Literatura

- HNUTÍ BRONTOSAURUS. *Příběhy nadšení: od roku 1974*. 1. Brno: Hnutí Brontosaurus, 2014.
- HOLÍK, Jiří, Dalibor JANIŠ, Jana LANGOVÁ a Radim VRLA. *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015. ISBN 978-80-905794-2-2
- HOLÍK, Jiří a Jiří DRAŽIL. *Průvodce dějinami hradu Lukova*. 1. Lukov: ZČ HB Klub přátel Lukova, 1994
- HOLÍK, Jiří. *Hrad Lukov 1983 – 2013*. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, o. s., 2013. ISBN 978-80-260-4761-2.
- KOHOUTEK, Jiří. *Hrady jihovýchodní Moravy*. Zlín: Archa, 1995. ISBN 80-900 249-8-X.
- Lukovský zpravodaj: Příloha 10 let Brontosaura na Lukově*. 1993. Lukov: Obec Lukov, 1993.
- Lukovský zpravodaj: Příloha*. 1989. Lukov: MNV Lukov a MV NF Lukov, odpovědný redaktor Miroslav Pagáč, 1989.
- MORAVEC, Jiří. *Hnutí Brontosaurus jako fenomén volnočasové aktivity československé mládeže v letech 1974-1989*. Praha, 2016. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu.
- NÁDENÍKOVÁ, Lucie. *Hnutí Brontosaurus jako cesta k památkové péči*. Brno, 2021. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Viktor Pantůček, Ph.D.
- TOMAN, Dalimil. *METODIKA HNUTÍ BRONTOSAURUS: Environmentální vzdělávání a osvěta*. 1. Brno: Hnutí Brontosaurus, 2017.
- VELEK, Josef. *AKCE BRONTOSAURUS*. Mladý svět. Praha: Mladá fronta, 1974, 1974(3).

Jiné prameny

- Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově*. 1983–1988. Uloženo na hradě Lukov.
- Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově*. 1989–1995. Uloženo na hradě Lukov.

Zdroje osobní povahy

- Rozhovor s Jiřím Holíkem, zaznamenáno 4. 6. 2022, archiv autora.
- Vzpomínky Jiřího Dražila, zaznamenáno 11. 7. 2021, archiv autora.
- Vzpomínky Josefa Ference, zaznamenáno 26. 2. 2022, archiv autora.
- Vzpomínky Rostislava Konůpky, zaznamenáno 26. 2. 2022, archiv autora.
- Vzpomínky Zdeňka Durďáka, zaznamenáno 31. 5. 2022, archiv autora.

Výroční zprávy

Výroční zpráva Hnutí Brontosaurus 2020. 1. Brno: Hnutí Brontosaurus, 2021

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2013. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2014.

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2014. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2015.

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2015. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2016.

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2016. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2017.

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2017. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2018.

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2018. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2019.

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2019. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2020.

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2020. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2021.

Výroční zpráva Spolku přátel hradu Lukova, rok 2021. 1. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova, 2022.

ZČ HB Klub přátel Lukova. Výroční zpráva 2000, Praha, 2001.

Elektronické zdroje

PROKŠ, Martin. *U počátků Hnutí Brontosaurus stál pardubický lesník Jiří Jiránek* [online].

Paměť národa, 20. 12. 2021 [cit. 2022-06-13]. Dostupné z:

https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/u-pocatku-hnuti-brontosaurus-stal-pardubicky-lesnik-jiri-jiranek?fbclid=IwAR2RhQ3lSL2xUTKGedaCIaLisQqgOsRkTVqUoD8GHRs2c2jHKOVUzc_8-6I

DORT PRO BRONTOSAURA LUKOV 20.–22.9.1996 [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z:

<http://dort.brontosaurus.cz/2004/minule/lukov/lukov.html>

Potáborové setkání 2013 [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z:

<https://potaborovesetkani.webnode.cz/>

Objev malovaných omítek zaniklého kostela v areálu hradu Lukov [online]. Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/opravujete-pamatku/inspirujte-se/7994-objev-malovanych-omitek-zanikleho-kostela-v-arealu-hradu-lukov>

Příloha č. 1. Vstupní věž, 1988. Foto: Jiří Dražil.

Příloha č. 2. Vstupní věž, 2022. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 3. Vstupní věž, 1987. Foto: Jiří Dražil.

Příloha č. 4. Vstupní věž s expozicí, 2022. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 5. Západní palác, 1983. Foto: Zdeněk Durd'ák.

Příloha č. 6. Západní palác, uvnitř jsou umístěny expozice a nahoře je vyhlídková terasa, 2022. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 7. Gotická brána, 1983. Foto: Zdeněk Durd'ák.

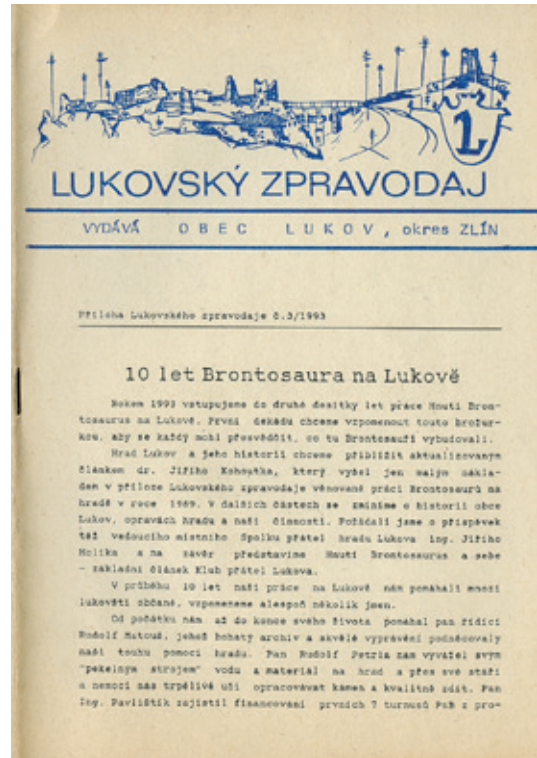
Příloha č. 8. Gotická brána, 1986. Foto: Jiří Dražil.

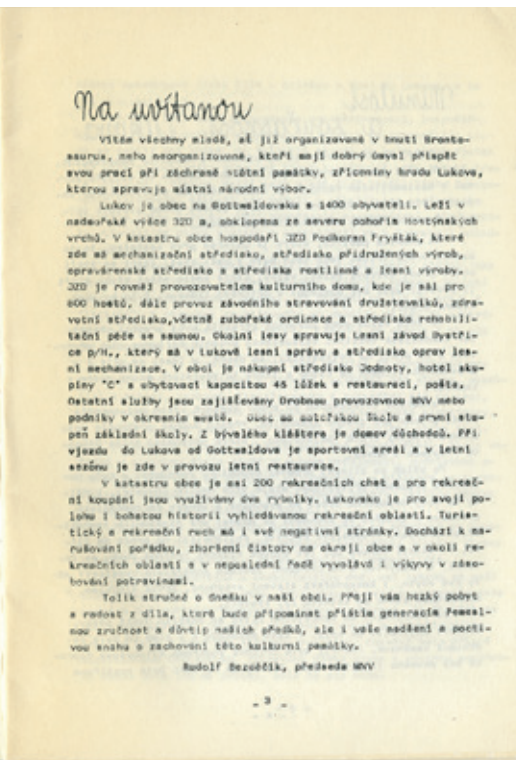
Příloha č. 9. Gotická brána, 2022. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 10. Titulní strana přílohy LUKOVSKÉHO ZPRAVODAJE z roku 1989. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 11. Titulní strana přílohy LUKOVSKÉHO ZPRAVODAJE z roku 1993. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 12. Druhá a třetí strana přílohy LUKOVSKÉHO ZPRAVODAJE z roku 1989. Foto: Hana Svatošová.

Zda se, že i v našem okrese se usídlil brontosaurus. Máme tak alespoň usazoval podle vlajky s jeho znakem, která se od první prázdninové neděle třepetá nad vlní lukovského hradu. A to už mnohá napovídá. Všichni víme, že dnes, když hovoříme o brontosaurusovi, nemůžeme se obávat nějaké prehistorické obudy. Značí to spíš opak — současnou aktivitu, péči, snahu o zkrášlení, vylepšení životního prostředí kolem nás a záchrana vzácných přírodních nebo historických památek. A vždy s tím mají co do činění mladí lidé, pinnější svazáci...

HISTORIK — archeolog PhDr. Jiří Koboutek.

♦ O tom, co se děje na Lukově, nám může více povědět historik, archeolog Oblastního muzea Gottwaldov, PhDr. Jiří Koboutek. Můžete nám říci, koho hostí v současných dnech lukovský hrad?

Jde v podstatě o studenty z různých míst naší republiky, kteří se přihlásili v rámci letní aktivity mládeže ke hnutí „Brontosaurus“. Během měsíce července by měli proběhnout tři turnusy.

♦ Co dalo podnět k této návštěvě?

Iniciativa vzešla ze zájmu všech, kterým není lhostejný osud lukovského hradu. Zvláště v poslední době se značnou měrou urychlila devastace dosud dochovaného zdiva, takže hrozí reálné nebezpečí, že bychom za pár let mohli pouze konstatovat, že známe místo, kde kdysi stával středověký hrad Lukov, který patřil k největším a nejvýznamnějším hradům na Moravě.

Jaký cíl sleduje tato akce?

Především jde o údržbu a konzervaci současného stavu hradní zříceniny. V první řadě musí být celý areál vlastního hradu, vyjma předhradí, zbaven nežádoucího porostu a po jeho zástřešení upravení by se postupně mělo přikročit k zabezpečení narušeného zdiva nejvíce poškozených částí. V současné době probíhá jednání, kdy by měl být celý hradní areál převeden do péče krajského výboru SSM a později sloužit výhradně mládeži. Uvažuje se o pořádání různých kulturních akcí, výcvikových táborů apod. Vlastní hrad by byl po provedení konzervace opět zpřístupněn veřejnosti.

♦ Po odborné stránce vedete a dohlížíte na práce studentů Vy. Jak jste s nimi a s výsledky jejich práce spokojeni?

Tyto práce probíhají v součinnosti s Krajským střediskem památkové péče a ochrany přírody

Brno, jehož odborníci budou mít na starosti také návrh konečného projektu úpravy. Ze strany pracujících studentů jsem velmi mile překvapen jejich snahou a také zájmem o prováděnou práci. Je ovšem nutné si uvědomit, že celá akce teprve začíná, a že bude zapotřebí nemalého úsilí, aby byla nakonec korunována úspěchem. Zatím však všechno probíhá na výbornou.

♦ Čím bude tato etapa ukončena?

Tento rok by mělo dojít k úpiněma vyčištění areálu vlastního hradu a k zachycení současného stavu pádorysu vnitřní zástavby. Potom podle vypracovaného projektu by měly být udělány další úpravy. Vzhledově se počítá také s provedením menšího sondážního průzkumu v rámci výzkumného úkolů Oblastního muzea v Gottwaldově v podchycení dokumentace zaniklých středověkých hradů na území jihovýchodní Moravy.

A když jsem se v doprovodu dr. Kohoutka jela blíž seznámit s hradem, či spíše zbytky hradu, nad Lukovem, přijali mne velmi srdečně mezi sebou jeho dočasní obyvatelé. A že skutečně bydlí na hradě, to dokládají i fotografie. Jen se nemohou úpině společnou na „hradní“ střechu nad hlavou a raději si postavili vlastní přístřešky. Od původních hradních pánů se liší také tím, že nevládnou žezlem a mečem, ale motykami, srpy, sekyrkami, hráběmi, lopatami, a místo koní a povozů křídají cesty a chodníčky pracovní kolečka, naložená vymyceným roštím, koptivami a trávou. Děčata a kluci pracovali se zápalem, i když sluníčko pořádně páli, a tak chvíle oddechu na popovídání přišla vhod.

Za všechny odpovídali na mé otázky Jiří Stojkora z Brna a Ivana Vránová z Žihly u Písně.

♦ Jak jste se dověděli o možnosti strávit část prázdnin vlastně pracovní a zrovna na Lukově?

Ivana: Z oznámení v Mladém světě. Celou akci organizuje MěstV SSM Brno a na dopravu a stravu poskytl finanční prostředky JZD-Podhoran v Lukově.

♦ Původně jsem se chtěla zeptat, jak jste ubytováni — to teď ale nejlépe vidím sama. A co strava?

Jirka: Stany sice máme postavené, ale protože je překrásné počasí, spíme většinou pod „širákem“. A jídlo — snídaně a večeře si připravujeme u ohniště sami, obědy nám pod kopec vozi z JZD Podhoran Lukov, nahoru je pak přinesou ti, kdo mají ten den službu. Výbornou vodu čerpáme přímo z vyzděné studny nedaleko hradu. Jště musím podotknout, že v kuchyni JZD Podhoran vaří kuchařky výborně.

♦ S jakými představami jste sem přijížděli, a jaká je skutečnost. Nejsíte zklamáni?

Ivana: Většinou jsme si představovali, že se budeme manuálně podílet na pracích archeologické výzkumných. Ale když jsme přijeli, viděli jsme na vlastní oči, že nejprve je zapotřebí provést důkladnou „očistu“, aby hrad mohl zase dýchat. Pracujeme 6 hodin denně, potom vyplňujeme volný čas koupáním v lukovských rybníčkách, písničkami, výlety do překrásného okolí, besedami s lukovskými občany. Ti nás pěkně přivítali. Jsou rádi, že se na hradě konečně něco děje, že se ho někdo ujal. Prostě, moc se nám nebude chtít odtud odjíždět.

Možná právě proto přijede někdo z těch, kdo je tu letos, příští roky znovu. Je jen škoda, že víc iniciativy neprojeví náš OV SSM. Vždyť jde v podstatě o náš hrad a v našem okrese by se jistě našlo hodně mladých lidí, kteří by rádi přijeli pomoci.

Naopak chvilýhodné je pochození, které projevilo vedení JZD Podhoran v Lukově. Věnované finanční prostředky byly rozděleny tak, aby po tři roky mohly práce na hradě pokračovat, a doufáme, že to vše je jen začátek dobré věci. Ze na základě probíhajících jednání bude moci být napsána další kapitola do zápisníku celestátního hnutí Brontosaurus. Ale nejen to. Bylo by docela reálné, aby hrad znovu byl nejen lákavým objektem pro turisty, ale i centrem setkání svazáků na Mo-

rávě, podobně jako v Čechách se mladí lidé pravidelně setkávají na hradě Zvířetice a Bakova.

PhDr. JANA KOUTKOVÁ

Brontosaurus

SVAZÁCI z celé naší republiky přijeli, aby hrad Lukov zbavili nežádoucího porostu a znovu ho tak probudili k životu. Foto: — kou

na lukovském hradě

Díky a čest vám . . . !

Letos opět zavlála nad zříceninami hradu Lukova vlajka " brontosaurů ". Sdělovala daleka, že tu v době prázdnin čtyři nadšené skupiny mladých lidí rozbily své stany. Nejprve hrad obhlédli, na všech stranách jeho rozlehlý prostor prolezli, a s překvapením poznali, kolik práce tu už bylo vykonáno předchozími skupinami. Zjistili však také, že to je jen zlomek předpokládaných plánovaných prací, které by měly být hradu věnovány, aby bylo zabezpečeno aspoň to, co hrozí zřícením a zkázou.

Pod odborným vedením a dohledem dr. Jiřího Kohoutka se letos pracuje na odkryvu zříceného zdiva a sutí, aby bylo aspoň v základech zjištěno, jak postupně mohutná stavba hradu vznikala a jakých změn během staletí doznala. Na plochách, kde došlo k průzkumu a odkryvu vystupuje ze závalu nová podoba hradu, nám dosud neznámá. Je to sice jen nepatrná část hradní plochy, která byla zbavena nánosů zřícených kamenů a sutí, ale provedené práce jsou nápovědné a slibují nové pohledy na zástavbovou část hradu.

O dosud provedené práce, nejen ty hrubé, kopáčské, ale i takové, které si vyžádaly opatrného odkryvu se štětečkem v ruce, aby nebyly porušeny zlomky renezančních kachlí s reliefy postav rytířů ve zbroji i na koních, tyto práce má zásluhu naše mládež. V rámci letošní aktivity přišli na náš hrad dívky i mladí muži ze všech končin republiky, ať nabídlí své pracovní nadšení, pramenící z vědomí, že tak přispívají k realizaci dobré věci, při průzkumu a záchraně historické památky.

My všichni z Lukova, i já, který jsem nazýván strážcem hradu Lukova, jsme vděční za vaši nadšenou pomoc, která překonává nejen vyskytnuvší se pracovní těžkosti, ale i nepříznivé počasí, které zvláště letos nepřeje vašemu rozhodnutí, stůj co stůj vytrvat a svým odhodláním přispět k obecnějšímu povědomí významu hradu Lukova.

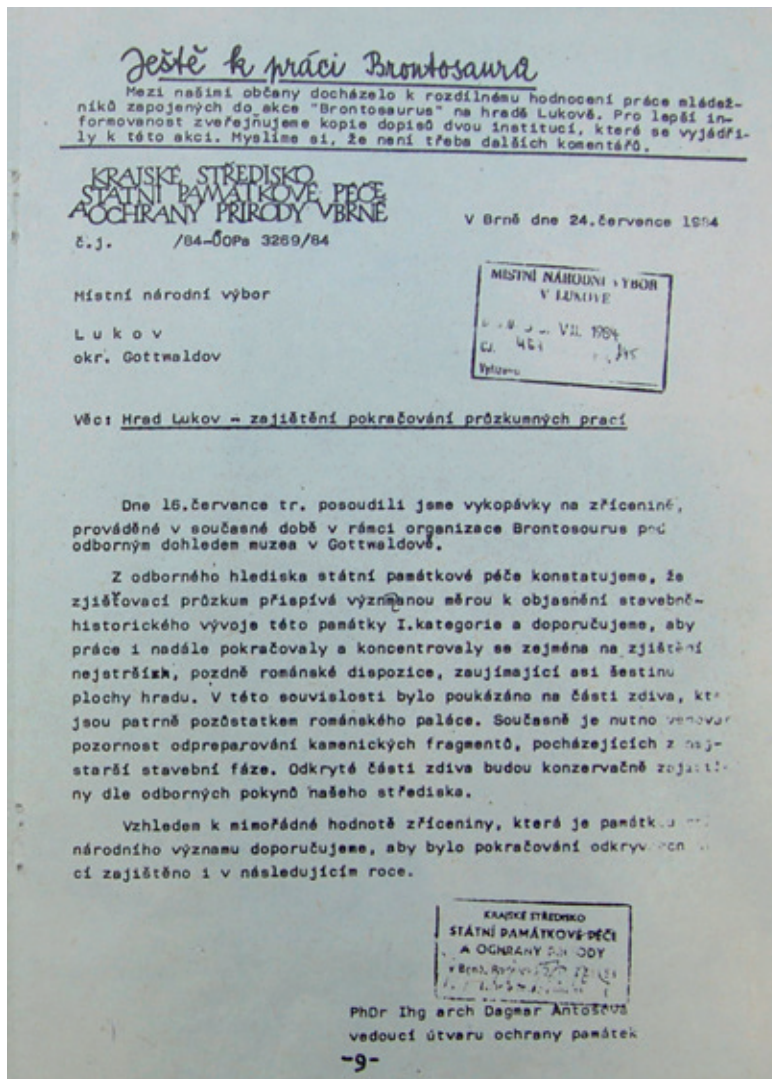
Lukov 16. července 1984

Rudolf Matouš

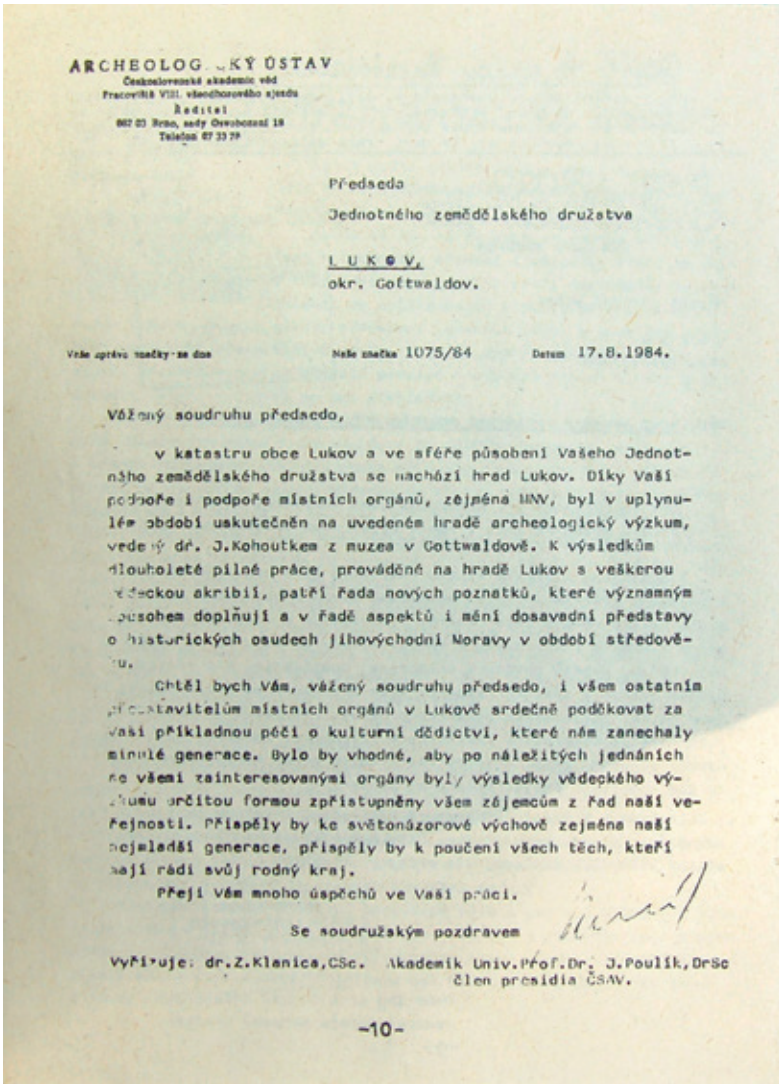
Příloha č. 14. Text Rudolfa Matouše z 16. 7. 1984. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 15. Kroniky Hnutí Brontosaurus uložené v expozici na hradě Lukov spolu s oceněním Památka roku 2016. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 16. Dopis D. Antošové Místnímu národnímu výboru v Lukově, přetištěno v LUKOVSKÉM ZPRÁVODAJI, zařazeno v roce 1984. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.

Príloha č. 17. Dopis Z. Klanici predsedovi zemědělského družstva v Lukově, přetištěno v LUKOVSKÉM ZPRAVODAJI, zařazeno v roce 1984. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.

Príloha č. 18. Článek z Mladé fronty ze dne 7. 9. 1988. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1983–1988. Foto: Hana Svatošová.

1

Tesáři v opravování trámy jsme přenesli za vstupní bránu, pomocí lan vyvedli do 2. patra, složili se vyhnali konstrukci střechy, posílili dlouhé trámy posílili, upevnili, nekonservovali a mohli jsme je zastřít.

2

3

4

Príloha č. 19. Práce na zastřešení vstupní věže, rok 1991. Kronika Hnutí Brontosaurus na Lukově. 1989–1995. Foto: Hana Svatošová.

V jižním parkém probíhaly archeologické práce →

Dr. Jane Langová předsedá
nejdůležitější náleze - předm
ze třicátileté války.

Behem II. turmou byl prakticky dozděn
sz pillo v celé své výšce.

Hvali jsme si proudění u vody a ve vodě, na břeh
jeme se vraceli až večer. V Klášterci na en bráda
mala zabít se sýčkovce osoutrý kapala. Drobek
moim by nasklebovly.

Udatní obránci hrady Eva i Honza.

Mate v druhém koutku při
čistění mroček.

Příloha č. 21. Dokumentace sondy, 1983. Foto: Zdeněk Durďák.

Příloha č. 22. Vztyčení brontosauří vlajky na pilíři, 1983. Foto: Zdeněk Durďák.

Příloha č. 23. Natáčení filmu *Větší jak slon, pilněji než včelka* autorů Péti Šikuly a Jaši Strubla. Film získal Cenu Mladého světa na soutěži amatérských filmů o životním prostředí Týká se to Také Tebe v Uherském Hradišti, 1984. Foto Jiří Dražil.

Příloha č. 24. Koncert Pepy Nose na hradě Lukov v roce 1983. Foto: archiv Spolku přátel hradu Lukova.

Příloha č. 25. Průvod Lukovem při hře Morová rána, 1983. Foto: Jiří Dražil.

Příloha č. 26. Sonda na nádvoří, 1984. Foto: Zdeněk Durd'ák.

Příloha č. 27. Účastníci druhého týdne PsB 1986 ukazují první doplněný kámen opravené gotické brány. Foto: Jiří Dražil.

Příloha č. 28. Rudolf Petrla a Jiří Kohoutek, první turnus Prázdnin s Brontosaurom pro rodiče s dětmi, 1989. Foto: Jiří Dražil.

Příloha č. 29. Táboření na nádvoří, 1988. Foto: Jiří Dražil.

Příloha č. 30. Nález rezného kachle z 1. poloviny 16. století s vyobrazením šlechtice, 1988. Foto: Zdeněk Durďák.

Příloha č. 31. Nález džbánek z 1. poloviny 16. století, 1988. Foto: Zdeněk Durďák.

Příloha č. 32. Zastřešování vstupní věže v roce 1997, vlevo týpí a kuchyně účastníků. Foto: Jiří Dražil.

Příloha č. 33. Rostislav Konůpka, 2008. Foto: archiv Rostislava Konůpky.

Příloha č. 34. Inscenace bitvy na hradě, 1999. Foto: archiv Rostislava Konůpky.

Příloha č. 35. Spárování zdí, 1992. Foto: Jiří Dražil.

Příloha č. 36. Památkář Radim Vrla, 1998. Foto: archiv Spolu přátel hradu Lukova.

Příloha č. 37. Archeologický výzkum budovy u východní hradby před stavbou hospodářského objekt, 2010. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 38. Jiří Holík, 2022. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 39. Zdeněk Holík a Jiří Dražil, 1988.
Foto: archiv Spolku přátel hradu Lukova.

Příloha č. 40. Jiří Dražil, 2010. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 41. Jiří Dražil, 2019. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 42. Znak Základního článku Hnutí Brontosaurus Klub přátel Lukova. Archiv Hany Svatošové.

Příloha č. 43. Výroba a umístování hnízdních budek v okolí hradu, čtvrtá zprava Hana Ondráková, 2013. Foto: Hana Svatošová.

Příloha č. 44. Tábor pro rodiče s dětmi s husitskou tematikou před ubytováním na samotě Prádla, 2016. Foto: Hana Svatošová.